

A&W-rapport 628

ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN DE LOCATIE IBF TE HEERENVEEN

in opdracht van

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK

A&W-rapport 628

ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN DE LOCATIE IBF TE HEERENVEEN

M. Koopmans

ISO 9001

Accredited by RvA

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK BV
Veenwouden
2005

Projectnummer 547HEV	Projectleider W. Bijkerk	Status Eindrapport
Autorisatie Goedgekeurd	Paraaf M. Groeneweg	Datum 27 mei 2005

M. KOOPMANS 2005.

Ecologische beoordeling van de locatie IBF te Heerenveen
A&W-rapport 628. Altenburg & Wymenga, ecologisch
onderzoek bv, Veenwouden.

OPDRACHTGEVER

Gemeente Heerenveen
Postbus 15000
8440 GA Heerenveen
Tel. (0513) 617617

FOTO VOORPLAAT

Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang:
Benny Klazenga, Katlijk

UITVOERDER

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Veenwouden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
e-mail: info@altwym.nl
web: www.altwym.nl

INHOUD

---

1. INLEIDING	1
1.1. Aanleiding en doel	1
1.2. Opzet van de rapportage	1
1.3. De ecologische beoordeling	1
2. VOORGENOMEN PLANNEN	5
2.1. Huidige situatie	5
2.2. Inrichtingsplannen	5
3. BESCHERMDE GEBIEDEN	7
4. ECOLOGISCHE KWALITEITEN PLANGEBIED	9
4.1. Algemeen	9
4.2. Vegetatie en plantensoorten	10
4.3. Libellen, dagvlinders en andere insecten	11
4.4. Vissen	12
4.5. Amfibieën en reptielen	13
4.6. Vogels	14
4.7. Zoogdieren	14
4.8. Samenvatting ecologische betekenis	14
5. EFFECTEN EN BEOORDELING	17
5.1. Verlies aan habitats en soorten	17
5.2. Achteruitgang in kwaliteit	18
5.3. Ruimtelijke samenhang	19
5.4. Beoordeling in het licht van de wet- en regelgeving	19
6. CONCLUSIES	23
6.1. Conclusies	23
LITERATUUR	25
Bijlage 1. Relevante Wet- en regelgeving	

1. INLEIDING

1.1. AANLEIDING EN DOEL

De gemeente bereidt de aanleg van het Internationaal Bedrijvenpark Fryslân (IBF) voor aan de oostkant van Heerenveen. Het IBF wordt omgezet van een bedrijventerrein met een bovenregionale functie dat zich specifiek richt op grootschalige internationaal opererende bedrijven naar een terrein dat zich richt op de segmenten transport en distributie en modern gemengd.

In verband met de Flora- en faunawet en de Europese richtlijnen (de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn) is het nodig om vooraf te toetsen of ruimtelijke en andere ingrepen niet conflicteren met het voortbestaan van beschermde gebieden en planten- en diersoorten.

Op dit moment bevindt de planvorming van het gebied zich in een fase van ontwikkeling en voorbereiding. Het daartoe benodigde onderzoek, te weten literatuuronderzoek, veldonderzoek en raadpleging van lokale deskundigen, is in opdracht van de gemeente Heerenveen in 2004 uitgevoerd door Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek. Deze rapportage bevat hiervan de bevindingen. Het rapport geldt als voortoets in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. De rapportage gaat uitsluitend in op ecologische aspecten van de plannen. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde.

1.2. OPZET VAN DE RAPPORTAGE

Als startpunt voor de beoordeling schetst hoofdstuk 2 de huidige situatie en de voorgenomen ingrepen. Hoofdstuk 3 geeft aan welke Speciale beschermingszones en Ecologische verbindingzones in de omgeving van het onderzoeksgebied aanwezig of gepland zijn. Hierbij komt ook aan de orde of er ecologische relaties zijn tussen het plangebied en omliggende natuurgebieden. Hoofdstuk 4 brengt aan de hand van literatuuronderzoek en veldonderzoek de soortendiversiteit van het plangebied in kaart. Het gaat hier om planten- en diersoorten die speciale bescherming kennen, dan wel een indicatie geven van de kwaliteiten van het gebied. Hoofdstuk 5 beschrijft de mogelijke effecten van de ingreep op de aanwezige natuurwaarden. Deze effecten worden getoetst aan de relevante wet- en regelgeving, in het bijzonder de Flora- en faunawet en de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn. In hoofdstuk 6 staat een samenvatting van de conclusies die in voorafgaande hoofdstukken zijn getrokken.

1.3. DE ECOLOGISCHE BEOORDELING

Algemeen

De wettelijke bescherming van natuur- en landschapswaarden in Nederland valt in grote lijnen uiteen in twee delen. Enerzijds is sprake van gebiedsbescherming, waarbij gebieden met bijzondere waarden wettelijk worden beschermd. Dit is planologisch vastgelegd in het

bestemmingsplan. Hierbij gaat het onder meer om natuurreservaten, relatienota-gebieden, andere in het bestemmingsplan aangeduide gebieden en Speciale beschermingszones in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn.

Anderzijds regelt de Flora- en faunawet de soortbescherming. Dat betekent dat bepaalde soorten, al naar gelang hun zeldzaamheid of status, beschermd worden door deze wet. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen zijn hierin opgenomen. De genoemde wetgeving geeft aan dat voor nieuwe plannen en ontwikkelingen een toetsing noodzakelijk is of deze geen schade berokkenen aan beschermde gebieden of beschermde soorten. In Bijlage 1 staat een samenvatting van de ecologische wetgeving.

Per 1 januari 2005 is de nieuwe Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Deze AMvB bepaalt het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren. De maatregel onderscheidt verschillende activiteiten (zie Bijlage I) en drie categorieën van soorten:

1. soorten waarvoor *vrijstelling* geldt (licht beschermde soorten);
2. soorten waarvoor vrijstelling geldt, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een goedgekeurde *gedragscode* (middelzwaar beschermde soorten);
3. soorten waarvoor *onthefing* moet worden aangevraagd (zwaar beschermde soorten).

De eerste categorie geldt voor een aantal beschermde, maar algemeen voorkomende planten- en diersoorten (zoals Zwanebloem, Bosmuis, Bunzing, Bruine kikker), volgens tabel 1 bij de AMvB.

De tweede categorie geldt voor broedvogels en een aantal andere soorten, vermeld in tabel 2 bij de AMvB. De gedragscode voor deze soorten moet een sector of ondernemer zelf opstellen en ter goedkeuring voorleggen bij de minister van Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

De soorten van de derde categorie staan in tabel 3 bij de AMvB. Deze tabel bevat ook alle soorten die op bijlage IV van de Habitatrictlijn staan. De ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
2. er is geen alternatief;
3. de ingreep doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort.

Aan alle drie de criteria moet voldaan zijn. Deze uitgebreide toets is ook nodig bij mogelijke verstoring van vogels in het broedseizoen.

Status van de ecologische beoordeling

De ecologische beoordeling geeft een beeld van de ecologische kwaliteiten en van de effecten van de geplande ingrepen. Hierna vindt een toetsing plaats aan de bepalingen in de genoemde regelgeving. Soms heeft een plan of project ecologisch gezien wel effecten, maar leidt het niet tot overtreding van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. In een dergelijk geval stuit een project niet op wettelijke bezwaren, terwijl er toch ecologische waarden bij de uitvoering verloren kunnen gaan. De gemeente en andere relevante overheden moeten dan een eigen afweging maken over de uitvoering van plannen, waarbij de Flora- en faunawet en Europese richtlijnen natuurgerichte kaders zijn waarmee rekening gehouden moet worden. Als overtreding van verbodsbepalingen plaatsvindt, dienen één of meer gedragscodes te worden ingediend of ontheffingen van de Flora- en faunawet aangevraagd te

worden bij de Dienst Regelingen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Altenburg & Wymenga presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling.

Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadpleegt men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten.

2. VOORGENOMEN PLANNEN

2.1. HUIDIGE SITUATIE

Situering en terreinkenmerken

De planlocatie IBF ligt aan de oostkant van Heerenveen net ten zuiden van de A7. Het plangebied omvat een oppervlakte van ongeveer 250 hectare en bestaat in de huidige situatie bijna geheel uit grasland. Het gaat hier om een relatief open weidelandschap doorsneden met sloten. In de sloten zijn kenmerken van lichte kwel vastgesteld. Het plangebied ligt op een overgang van veengrond in het zuiden naar de zandgronden in het noorden. Aan de westkant van het plangebied bevindt zich een populierenaanplant. In het plangebied ligt een boerderij.

Inrichtingsplannen

Het IBF wordt omgezet van een bedrijventerrein met een bovenregionale functie dat zich specifiek richt op grootschalige internationaal opererende bedrijven naar een terrein dat zich richt op de segmenten transport en distributie en modern gemengd. In figuur 1 wordt een overzicht gegeven van de globale inrichting van het terrein. Hieruit blijkt dat er sprake is van een waterrijke opzet van het bedrijventerrein. De in het plangebied aanwezige boerderij en oude erven verdwijnen bij de inrichting van het plangebied.

Figuur 1.

Overzicht van het onderzoek gebied (zwart omlijnd) en de globale inrichting van het IBF terrein.

3. BESCHERMDE GEBIEDEN

Algemeen

De EG verplicht lidstaten, waaronder Nederland, om Speciale beschermingszones (SBZ's) in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn aan te wijzen. Deze Speciale beschermingszones hebben een hoge wettelijke bescherming (www.minlnv.nl/natura2000). De Vogelrichtlijn richt zich op de bescherming van in het wild levende vogelsoorten en op de instandhouding van hun leefgebieden. De Habitatrichtlijn beschermt speciale habitattypen evenals bijzondere en zeldzame soorten planten en dieren.

Naast de SBZ's zijn er andere beschermde natuurgebieden bijvoorbeeld binnen de Ecologische hoofdstructuur, beschermd door de Natuurbeschermingwet (Nb-wet) of door het bestemmingsplan buitengebied. Dit hoofdstuk geeft aan of er ecologische relaties zijn tussen het plangebied en omliggende natuurgebieden ('externe werking').

Externe werking

Overheden dienen de kwaliteit van de SBZ's te waarborgen. Deze gebieden zijn aangewezen wegens het voorkomen van bepaalde zeldzame en kwetsbare soorten en habitattypen (de zogenaamd 'kwalificerende waarden'). De kwaliteit is mede afhankelijk van de ruime omgeving. Wanneer op korte afstand een nieuwe ontwikkeling wordt gepland die een negatief effect op de kwalificerende waarden met zich meebrengt, is sprake van 'externe werking'. Externe werking treedt ook op als soorten waarvoor een SBZ is aangewezen ('kwalificerende soorten') tevens gebruik maken van het plangebied. Door de ruimtelijke ontwikkelingen kan het gebruik van het plangebied bedreigd worden. Deze situatie treedt op als een SBZ is aangewezen wegens grote aantallen rustende ganzen, die in het aangrenzende plangebied foerageren. Lokale en regionale overheden mogen daarom in bestemmingsplannen geen ontwikkelingen mogelijk maken die in potentie een bedreiging voor de SBZ's inhouden. Dit geldt voor nieuwe ontwikkelingen, maar in beginsel ook voor bestaand gebruik.

Vogelrichtlijngebieden

Het plangebied maakt geen deel uit van een Vogelrichtlijngebied. Het Vogelrichtlijngebied De Deelen ligt vijf kilometer ten noorden van het plangebied. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ.

Habitatrichtlijngebieden

Het Habitatrichtlijngebied De Rottige Meenthe en Brandemeer ligt op tien kilometer ten zuidwesten van het plangebied. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ.

Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De Ecologische hoofdstructuur omvat natuurreservaten, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. Het beleid in deze gebieden richt zich op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden

(www.minlnv.nl/natura2000). Het plangebied behoort niet tot de Ecologische hoofdstructuur.

Natuurbeschermingsstatus plangebied

In of bij het plangebied liggen geen gebieden die beschermd zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet.

4. BESCHERMDE SOORTEN

4.1. ALGEMEEN

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de ecologische kwaliteiten van het plangebied, gebaseerd op het uitgevoerde veldonderzoek in de periode mei tot augustus 2004, overzichtswerken, websites, informatie van derden en andere bronnen. Het onderzoek richt zich op beschermde en kritische soorten van de Flora- en faunawet, bedreigde soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijsten van Nederland (LNV 2004) en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten. In de laatste paragraaf is de informatie samengevat.

Informatie natuurloket

Om een eerste indruk te krijgen van de aanwezige beschermde planten en dieren, die voor de verschillende Nederlandse wetten en Europese richtlijnen van belang zijn, is het Natuurloket geraadpleegd (www.natuurloket.nl). Het Natuurloket geeft een overzicht van de gegevens van de Particuliere Gegevensleverende Organisaties (PGO's), die zijn verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora & Fauna. De gegevens zijn weergegeven op kilometerhokniveau¹. Bij deze informatie moet er rekening mee gehouden worden dat de kilometerhokken de grenzen van het plangebied overschrijden en dat de gegevens (tientallen) jaren oud kunnen zijn. Dit betekent dat de aangetroffen soorten mogelijk niet voorkomen in het plangebied. Wel genereren de gegevens aandachtspunten voor het veldonderzoek.

Tabel 1.

Samenvattend overzicht van beschermde en bedreigde soorten van planten- en diergroepen binnen een vijftal kilometerhokken waarin het onderzoeksgebied ligt. FF = Flora- en faunawet, H/V= Habitatrichtlijn/ Vogelrichtlijn, RL = Rode Lijsten (www.natuurloket.nl). De resultaten in de kolommen geven de minimale en maximale waarden aan.

Soortgroep	FF	H/V	RL	Volledigheid
Vaatplanten	0 – 5	-	0 – 8	slecht tot goed onderzocht
Mossen	-	-	-	niet tot matig onderzocht
Korstmossen	-	-	-	niet onderzocht
Paddenstoelen	-	-	-	slecht onderzocht
Zoogdieren	1 - 2	1	-	niet tot slecht onderzocht
Broedvogels	0 - 76	-	0 – 6	niet tot goed onderzocht
Watervogels	0 - 7	-	-	goed onderzocht
Reptielen	-	-	-	niet tot redelijk onderzocht
Amfibieën	-	-	-	niet tot slecht onderzocht
Vissen	-	-	-	niet tot redelijk onderzocht
Dagvlinders	-	-	-	niet tot goed onderzocht
Nachtvlinders	-	-	-	niet onderzocht
Libellen	-	-	-	niet onderzocht
Sprinkhanen	-	-	-	niet onderzocht
Overige ongewervelden	-	-	-	niet onderzocht

¹ Kilometerhokken: De kaart van Nederland is door de Topografische Dienst verdeeld in blokken van 1 bij 1 km, de zogenaamde kilometerhokken. De plaatsaanduiding van een kilometerhok bestaat uit de coördinaten van de x-as en de y-as die elkaar in de linker onderhoek van het hok snijden.

Het plangebied valt binnen vijf kilometerhokken. Tabel 1 laat zien, dat in de omgeving van het plangebied in het kader van de Flora- en faunawet een aantal beschermde planten- en diersoorten voorkomen. In het overzicht staan planten- en vogelsoorten van de Rode Lijst. Ook blijkt dat het plangebied en omgeving door de PGO's niet volledig is onderzocht op het voorkomen van beschermde soorten.

Overzichtwerken en andere bronnen

Behalve via het Natuurloket kan in een aantal overzichtswerken en websites worden nagegaan welke bijzondere planten- en diersoorten er in de ruime omgeving van het betreffende plangebied voorkomen. De meeste van deze bronnen presenteren hun gegevens op uurhokniveau (5 bij 5 kilometer). Deze standaardwerken bevatten gegevens van vleermuizen en overige zoogdieren (Broekhuizen *et al.* 1992, Limpens *et al.* 1997, Dijkstra 1997), broedvogels (Bijlsma *et al.* 2001, SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002), amfibieën en reptielen (Bergmans & Zuiderwijk 1986, www.ravon.nl), vissen (de Nie 1996, www.ravon.nl), vlinders (Tax 1989, Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000, EIS 2003) en libellen (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002, EIS 2003).

Veldonderzoek

Naast literatuuronderzoek zijn de natuurwaarden in het plangebied onderzocht aan de hand van veldonderzoek. In de periode mei tot augustus vonden negen bezoeken plaats. Dit onderzoek richtte zich op het voorkomen van zeldzame en beschermde planten, vlinders, libellen, amfibieën, vissen, waterkevers en zoogdieren. Speciale aandacht ging uit naar de betekenis van het plangebied voor de streng beschermde vleermuizen.

4.2. VEGETATIE EN PLANTENSOORTEN

Het plangebied bestaat voor het grootste deel uit percelen met soortenarm grasland met in het noordoosten een grote maïsakker. De graslanden behoren tot de algemene raaigras – beemdgrasweiden, kenmerkend voor een intensief agrarische gebruik van deze percelen. In het zuidwesten van het onderzoeksgebied is sprake van een extensiever gebruik van de percelen. Hier worden kruidenrijke witbolgraslanden en ruigere vegetaties met Akkerdistel aangetroffen. Op de percelen komen geen beschermde planten voor.

In bermen aan de westkant van het plangebied groeien beschermde planten Steenanjer, Wilde marjolein en Grasklokje. Andere opvallende en zeldzame soorten zijn hier Kleine pimpernel en Blaassilene. Gezien het oorspronkelijke verspreidingsgebied van genoemde soorten is het voorkomen van deze soorten niet natuurlijk van oorsprong. Vestiging is waarschijnlijk een gevolg van uitzaaiing.

De beschermde Zwanebloem komt algemeen voor in de sloten van het gehele plangebied. Andere waterplanten als Drijvend fonteinkruid, Tenger fonteinkruid, Grote egelskop, Grof hoornblad en Gele plomp groeien veelvuldig in de sloten. Langs een aantal sloten komen plaatselijk goed ontwikkelde oevervegetaties met Bosbies, Tweerijgige zegge, Gele lis, Zompzegge, Hoge cyperzegge, Scherpe zegge, Echte koekoeksbloem en Gewone waterbies. Deze sloten liggen vooral in het zuidwesten van het plangebied. Krabbescheer, een waardplant voor de streng beschermde Groene glazenmaker, is op een drietal plaatsen gevonden.

4.3. LIBELLEN, DAGVLINDERS EN ANDERE INSECTEN

Libellen

Libellen hebben water nodig om zich voort te planten: volwassen libellen zetten hun eieren meestal af op waterplanten, waarna de libellenlarven enkele maanden tot meerdere jaren in het water verblijven. De ontwikkelingsduur van de larve verschilt sterk per soort en is afhankelijk van temperatuur en voedselrijkdom van het water. In de zomerperiode maken de larven de ontwikkeling door naar volwassen libel, en kruipen ze (letterlijk) uit de huid van de larve om de laatste fase van hun leven boven water door te brengen. Vooral waterrijke gebieden met schoon en helder water kenmerken zich door een rijke libellenfauna (Wasscher *et al.* 1995, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002).

Uit waarnemingen in 2004 blijkt het voorkomen van algemene soorten zoals Variabele waterjuffer, Vuurjuffer, Lantaarntje, Grote roodoogjuffer, Viervlek, Platbuik, Steenrode heidelibel, Gewone oeverlibel en Grote keizerlibel. Er zijn drie zeldzame libellensoorten in het plangebied aangetroffen: de Weidebeekjuffer en de Rode-Lijstsoorten Vroege glazenmaker en Glassnijder. De Weidebeekjuffer is een soort van licht stromend water en een zeldzame verschijning in de provincie Fryslân. Het gaat hier waarschijnlijk om een zwerver. In het plangebied zijn op verschillende plaatsen Vroege glazenmakers aangetroffen. Deze soort plant zich hier voort. Van de Glassnijder is een waarneming bekend van een paring aan de rand van een sloot. Het is aannemelijk dat reproductie in het plangebied plaatsvindt. De Vroege glazenmaker en Glassnijder worden niet beschermd en staan niet op de Flora- en faunawet.

Er komen kleine oppervlakten aan Krabbescheervegetaties voor in het plangebied, maar tijdens gericht veldonderzoek zijn hier geen beschermde Groene glazenmakers aangetroffen.

Dagvlinders

Voor dagvlinders is de aanwezigheid van waardplanten en nectarplanten van belang. De rupsen van veel vlindersoorten zijn kieskeurig en gespecialiseerd op één of enkele waardplanten. De volwassen vlinders hebben bloeiende planten met veel nectar nodig om van te leven en zijn daarbij minder selectief dan de rupsen. Vlinders worden vooral aangetrokken door bloemrijke ruigten met soorten als Wilgenroosje, Grote kattenstaart, Gewone wederik, Koninginnekruid en distels. (Tax 1989, Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000). Deze planten zijn in het onderzoeksgebied slechts in beperkte mate aanwezig langs de oevers van sloten, vooral waar de vegetatie minder vaak wordt gemaaid en de slootkanten zijn afgezet met prikkel- of schrikdraad tegen vertrapping door het vee. Het open grasland en de maisakkers van het onderzoeksgebied zijn gezien het gangbare agrarisch gebruik niet geschikt voor kritische soorten dagvlinders.

Uit de recente verspreidingsgegevens dagvlinders in Fryslân (Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000, EIS 2003) blijkt dat in het plangebied en directe omgeving geen bijzondere en beschermde vlindersoorten voorkomen. Tijdens veldonderzoek in 2004 vlogen verschillende algemene soorten dagvlinders waaronder Geelsprietdikkopje, Klein geaderd koolwitje, Atalanta, Argusvlinder, Kleine vos en Bruin zandoogje in het plangebied rond. Het habitat is niet geschikt voor zeldzame en kritische vlindersoorten.

Overige insecten

Waterkevers

In juni 2004 is in het plangebied gezocht naar exemplaren van de Gestreepte waterroofkever, een zwaar beschermde soort onder de Flora- en faunawet. Deze soort komt voor in de omgeving van Luinjebert op ongeveer drie kilometer ten noorden van het plangebied. De Gestreepte waterroofkever lijkt een voorkeur te hebben voor wat grotere wateren, zoals brede sloten of plassen, in het veenweidegebied. De soort is niet in het plangebied aangetroffen. Wel werd een mannetje van de zeldzame geelgerande Waterroofkever *Dytiscus circumcinctus* gevangen. Deze soort staat niet op de Flora en- faunawet.

4.4. VISSSEN

Over de verspreiding van zeldzame en beschermde vissen is in een groot deel van Nederland vrij weinig bekend (de Nie 1996, Zollinger *et al.* 2003, www.ravon.nl). Dit geldt vooral voor de poldersloten, waarin beschermde soorten als de Bittervoorn, Kleine en Grote modderkruiper mogelijk voorkomen.

Om een beeld te krijgen van het voorkomen van vissen is in juni 2004 een aantal sloten in het plangebied met een schepnet onderzocht. In augustus 2004 zijn aanvullend enkele sloten bemonsterd met elektrovisserij.

Bij de schepnetvangsten in de sloten zijn Tiendoornige stekelbaarsen, Blankvoorn, Zeelt Snoeken en Baars gevangen, allen algemene soorten. Hiernaast is op één locatie het voorkomen van de Kleine modderkruiper vastgesteld. Deze soort staat op bijlage II van de Habitatrichtlijn en op de Rode Lijst en wordt beschermd onder de Flora- en faunawet. Bij de elektrobemonstering van de sloten, zijn in een drietal sloten in het centrale deel van het gebied vier soorten gevangen (tabel 2), waaronder de Kleine modderkruiper. De lage diversiteit van de visstand in de sloten van het IBF-terrein komt niet overeen met de gevarieerde oever- en watervegetatie.

De Kleine modderkruiper heeft een voorkeur voor stilstaande of langzaam stromende wateren, zoals sloten en beken met een zandige tot modderige bodem, waar dieren in kunnen kruipen (Crombags *et al.* 2000). In de sloten werden kleine individuen gevangen (eerste jaarsklassen) wat duidt op succesvolle voortplanting van de Kleine modderkruiper.

Tabel 2.

Overzicht van de totale vangst en beschermingsstatus van de gevangen vis met behulp van elektrobemonstering in augustus.

Soort	Status	FF-wet	Aantal
Baars	-	-	57
Snoek	-	-	7
Zeelt	-	-	5
Kleine modderkruiper	bijlage II	+	2

Reptielen

Reptielen komen in Fryslân vooral voor in de bos- en heidegebieden in het zuidoosten van de provincie, zoals in de nabijgelegen van Oranjewoud (www.ravon.nl). In het plangebied zijn tijdens het veldbezoek in 2004 geen reptielen aangetroffen.

Vogels

Het plangebied is vooral geschikt voor weidevogels. Het gaat hier veelal om niet-kritische soorten als Kievit en Scholekster. Soorten als Tureluur en Grutto komen er in lage aantallen voor. Verder komen in de ruigere delen in de zuidwesthoek van het plangebied Roodborsttapuit, Grasmus en Bosrietzanger voor. Aan de westkant van het plangebied is in een zandbult een Oeverzwaluwkolonie aangetroffen. Aan de rand van het plangebied broedt een Buizerd in de populierenaanplant. Rond de boerderij is meerdere malen een territoriale Kerkuil, een Rode-Lijstsoort, waargenomen.

4.6. ZOOGDIEREN

Van het uurhok (5x5 kilometer) waarin het plangebied valt, is het voorkomen van de volgende algemene zoogdieren bekend: Egel, Bosspitsmuis, Dwergspitsmuis, Huisspitsmuis, Mol, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Ree, Rosse woelmuis, Woelrat, Aardmuis, Veldmuis, Dwergmuis, Bosmuis en Haas. Muizenonderzoek in het plangebied leverde alleen algemene soorten als Bosmuis en Dwergmuis op.

Vleermuizen

Uit het veldonderzoek van 2004 blijkt het voorkomen van zes soorten vleermuizen in het plangebied. Het gaat hier om Ruige dwergvleermuis, Gewone grootoorvleermuis, Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Watervleermuis en Rosse vleermuis. Het plangebied leent zich in beginsel als foerageergebied voor de aangetroffen vleermuissoorten. Deze soorten worden vooral aangetroffen langs de wegen, bebouwing en aan de westkant van het plangebied. Het centrale deel van het plangebied, het open weidelandschap, is niet aantrekkelijk voor vleermuizen. De vaart aan de westkant van het plangebied fungeert als jachtgebied voor de Watervleermuis.

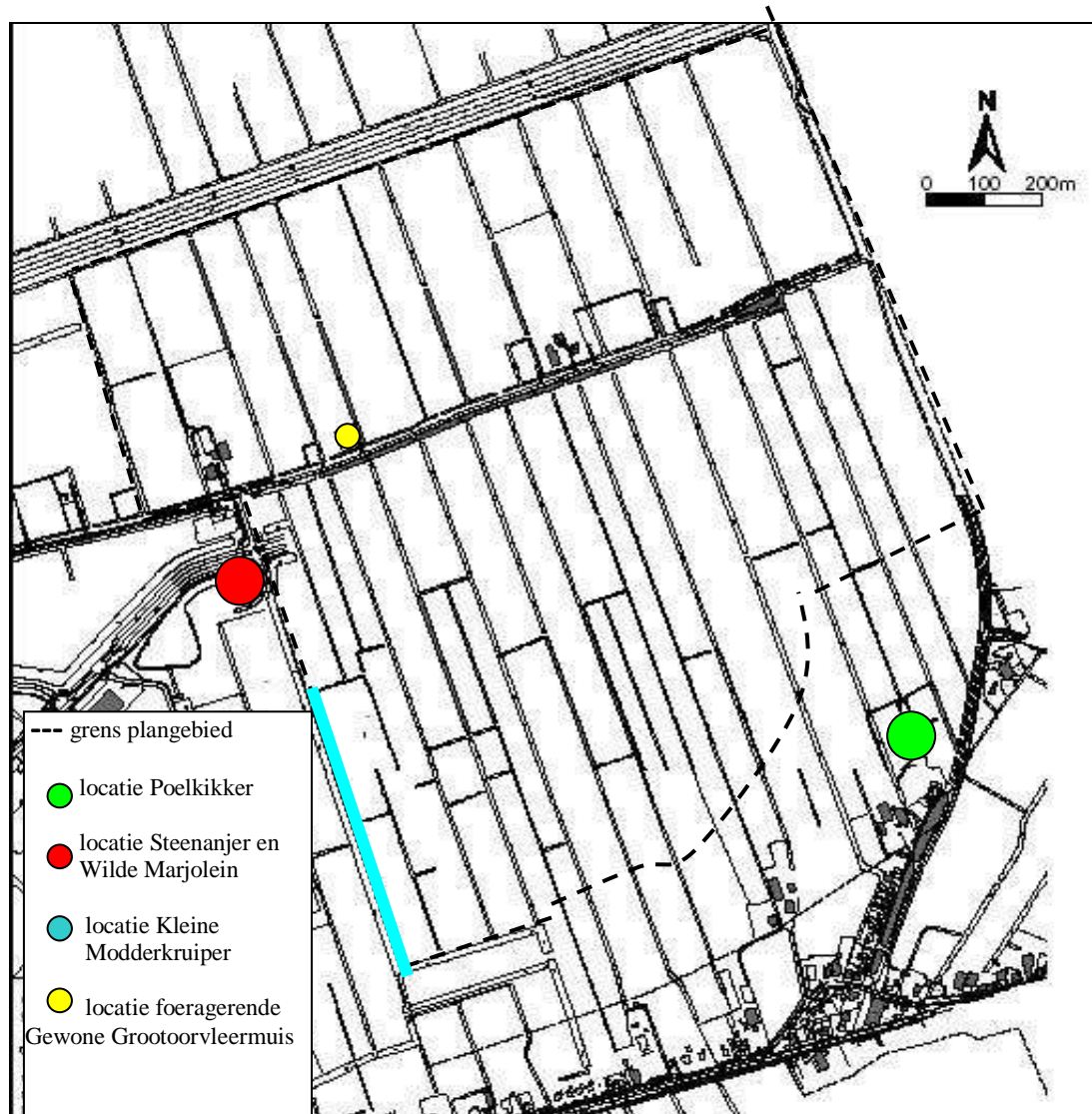
Interessant is de waarneming van een jagende Gewone grootoorvleermuis op een voormalig erf van een boerderij. Dit dier was hier langdurig aan het jagen langs de nog aanwezige erfbeplanting. Deze soort foerageert in de directe omgeving van zijn verblijfplaats. De Gewone grootoorvleermuis is hier slechts tijdens één van de bezoeken aangetroffen. Het is te verwachten dat het een zwervend exemplaar betreft dat een verblijfplaats heeft in een boerderij direct naast deze locatie maar dat is niet vastgesteld. In de zomer kan de Grootoorvleermuis ook een verblijfplaats hebben in één van de daar aanwezige oude bomen. De boerderij in het plangebied is ook een potentieel (winter of zomer) verblijf voor Watervleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger.

4.7. SAMENVATTING ECOLOGISCHE BETEKENIS

In tabel 3 zijn deze soorten opgesomd met hun status volgens de natuurwetgeving en Rode Lijsten.

Het onderzoeksgebied betreft een open weidelandschap met aan de westkant een populierenbos. Het plangebied bestaat uit agrarisch intensief gebruikte percelen, waarbij het hoofdzakelijk om soortenarme graslanden. In het zuidwesten worden ruigere en extensievere

vegetaties aangetroffen. In het plangebied komen de beschermde plantensoorten Zwanebloem, Steenanjer en Wilde marjolein voor. Het plangebied is van betekenis als leefgebied voor algemene amfibieën, libellen, dagvlinders en zoogdieren. Kritische weidevogels Grutto en Tureluur komen in het plangebied in lage aantallen voor. De natuurwaarde van het onderzoeksgebied wordt bepaald door het voorkomen van Kleine modderkruipers, Vroege glazenmaker, Glassnijder en de Poelkikker. Voorts is het gebied van belang als foerageergebied voor de aangetroffen vleermuissoorten en is het aannemelijk dat in of bij de boerderij een verblijfplaats voor de Gewone grootovleermuis aanwezig is.

Figuur 2.
Overzicht van enkele beschermde soorten in het onderzoeksgebied.

Tabel 3.

Overzicht van beschermde en bedreigde planten- en diersoorten die in het plangebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de natuurwetgeving en Rode Lijsten. Wettelijke bescherming: Flora- en faunawet (Ff) met als categorieën 1 (lichte bescherming), 2 (middelzware bescherming) en 3 (zware bescherming) (zie bijlage I van dit rapport), Habitatrichtlijn Bijlage II (H-II) en IV (H-IV), V-I – Vogelrichtlijn, Rode Lijst (RL) met als categorieën: ge = gevoelig, kw = kwetsbaar, be = bedreigd en eb = ernstig bedreigd. Voorkomen: + = aanwezig, - = afwezig, (+) = mogelijk aanwezig. Bij vleermuizen: f = foeragerend. v = verblijfplaats.

Soort	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Omgeving	Plangebied
Vaatplanten				
Zwanebloem	Ff-1	-	+	+
Grasklokje	Ff-1	-	+	+
Steenanjer	Ff-2	Kw	+	+
Wilde marjolein	Ff-2	-	+	+
Libellen				
Vroege glazenmaker	-	Kw	+	+
Glassnijder	-	Kw	+	+
Amfibieën				
Gewone pad	Ff-1	-	+	(+)
Meerkikker	Ff-1	-	+	+
Bruine kikker	Ff-1	-	+	+
Kleine watersalamander	Ff-1	-	+	+
Poelkikker	Ff-3, B-IV	Kw	+	-
Vissen				
Kleine modderkruiper	Ff-2, H-II	-	+	+
Broedvogels				
Alle inheemse broedvogels	Ff-2		+	(+)
Grutto	Ff-2,	Ge	+	+
Tureluur	Ff-2,	Ge	+	+
Kerkuil	Ff-2	Kw	+	+
Zoogdieren				
Watervleermuis	Ff-3, H-II, H-IV	-	+	f
Gewone dwergvleermuis	Ff-3, H-IV	-	+	f
Ruige dwergvleermuis	Ff-3, H-IV	-	+	f
Laatvlieger	Ff-3, H-IV	-	+	f
Rosse vleermuis	Ff-3, H-IV	-	+	f
Gewone grootoorvleermuis	Ff-3, H-IV	-	+	+
Overige inheemse zoogdieren ¹	Ff-1	-	+	(+)

¹ Geen van de in (de omgeving van) het plangebied voorkomende overige licht beschermde zoogdieren (Bosspsitsmuis, Woelrat, Aardmuis, Veldmuis, Bosmuis, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Egel, Mol en Haas) staan op de Rode Lijst of op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

5. EFFECTEN EN BEOORDELING

Naar aanleiding van het voorkomen van beschermde soorten en de beschreven plannen, brengt dit hoofdstuk de effecten op de ecologische kwaliteiten in beeld. Voor een ecologische beoordeling dient onderscheid te worden gemaakt in directe en indirecte effecten. Directe effecten hebben betrekking op habitatverlies binnen het plangebied. Indirecte effecten betreffen verstoring, beïnvloeding van de waterkwaliteit en dergelijke. Deze zaken kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. Op de landschappelijke aspecten van de ingreep wordt in dit rapport niet ingegaan.

We maken hier naar analogie van de handreiking van LNV voor Werken aan Natura 2000 (LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (habitatverlies/winst: paragraaf 5.1), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring: paragraaf 5.2) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering/effecten op SBZ's: paragraaf 5.3). Hieronder zijn voor het plangebied de verschillende aspecten nader uitgewerkt. In paragraaf 5.4 zijn de ecologische effecten die in en buiten het plangebied kunnen optreden, beoordeeld in het licht van de wet- en regelgeving.

5.1. VERLIES AAN HABITAT

Het meest directe effect waar planten en dieren mee te maken krijgen is verlies van leefgebied. Dat kan tot gevolg hebben dat dieren of populaties verdwijnen.

Door de realisatie van het plan verdwijnen agrarische intensief gebruikte graslanden en akkers. Hierbij gaat het overwegend (zeer) algemene vegetaties. In het plangebied komen wel de beschermde planten Zwanebloem, Grasklokje, Steenanjer en Wilde marjolein voor. De groeiplaatsen van deze beschermde soorten verdwijnen bij herinrichting.

Met het verdwijnen van de terreintypen verdwijnt ook het leefgebied voor algemene dagvlinders en libellen, vissen, amfibieën, zoogdieren en broedvogels. Hierbij zijn verschillende zeldzame soorten als Grutto, Tureluur, Glassnijder, Vroege glazenmaker en Kleine modderkruiper betrokken.

Naar verwachting komen Kleine modderkruipers in het gehele plangebied voor. Deze soort is in Nederland ruim verspreid en komt in hoge aantallen voor in laagveen en zeekleigebieden evenals langs de oeverzones van IJsselmeer. De realisatie het IBF leidt tot het verdwijnen van een deel van het leefgebied. Bij inrichting van het plangebied wordt een waterrijke omgeving voorgestaan (figuur 1) en het toekomstige plangebied levert voor deze soort voldoende leefgebied.

De boerderij langs de Mobilisatieweg op het IBF terrein verdwijnt bij de inrichting van het bedrijventerrein. Hierin zijn mogelijk zomerverblijfplaatsen van de Gewone grootoorvleermuis aanwezig. Ook kan de boerderij dienen als potentiële winterverblijfplaats voor de verschillende vleermuissoorten. Inrichting van het gebied is ingrijpend voor de Gewone grootoorvleermuis en het plangebied zal voor deze soort in de toekomstige situatie niet meer geschikt zijn. Gezien het open landschap is ook thans het plangebied weinig

geschikt voor deze soort. Door de inrichting zal het terrein voor een aantal vleermuizen als Watervleermuis, Laatvlieger en Gewone dwergvleermuis wel geschikter worden als foerageergebied.

Bij de realisatie van het plangebied (figuur 1) worden geen voortplantingplaatsen van de Poelkikker bedreigd. De locatie van de waarnemingen (figuur 2) ligt net ten zuiden van de grens van het in te richten bedrijventerrein.

5.2. ACHTERUITGANG IN KWALITEIT

Naast direct verlies aan habitat en de daarin levende soorten kan ook sprake zijn van een verlies aan kwaliteit van leefgebieden. Dit kan optreden door bijvoorbeeld verdroging (grondwateronttrekking) en verontreiniging. Hierdoor sluiten de abiotische en biotische omstandigheden mogelijk niet meer aan op de habitateisen van de voorkomende soorten.

Chemisch effecten

Bij chemische effecten moet gedacht worden aan allerlei stoffen die in het gebied terecht kunnen komen, bijvoorbeeld door verontreiniging, uitstoot van meststoffen of inlaat van gebiedsvreemd water. Chemische effecten spelen bij het onderhavige plan geen rol.

Fysieke effecten

Achteruitgang van de kwaliteit van het leefgebied als gevolg van fysieke effecten kan betrekking hebben op grondwateronttrekking, peilverlaging, verdichting van de omgeving of het opwerpen van fysieke barrières, zoals stuwten en wegen. Fysieke effecten spelen bij het onderhavige plan geen rol.

Verstoring

Tijdelijke verstoring

De bouwactiviteiten leiden tot een tijdelijke verstoring van de directe omgeving. Dit treft vooral vogels en zoogdieren. Na de herinrichting is sprake is van permanente verstoring. Deze heeft betrekking op visuele verstoring, geluidsverstoring, lichtverstoring en verstoring door menselijke activiteiten.

Het plangebied vervult een functie als (onderdeel van een) foerageergebied van vleermuizen. Waarschijnlijk zal er voor hen nauwelijks sprake zal zijn van verstoring, omdat vleermuizen foerageren buiten de uren waarin de werkzaamheden op de planlocatie zullen plaatsvinden. Bovendien foerageren deze soorten vooral de randen van het plangebied.

Lichtverstoring

Verlichting werkt verstorend op het dag- en nachtleven van dieren en planten (de Molenaar *et al.* 1997a,b, 2000, Limpens & Twisk 2004). Vooral nachtactieve dieren (zoals een aantal vleermuissoorten), maar ook weidevogels en pleisterende watervogels zijn daarvoor gevoelig (de Molenaar *et al.* 2000). Het kwantitatieve effect hangt samen met de hoeveelheid verlichting, plaats van de lantaarns en de lichtsterkte.

Vleermuissoorten als de Watervleermuis en Gewone grootoorvleermuis kunnen worden verstoord door lichtuitstraling. De brede sloot aan de westkant van het plangebied wordt gebruikt door de Watervleermuis. Om te voorkomen dat deze soort verstoord wordt door licht, dient verlichting op het wateroppervlak te worden vermeden. Dit geldt ook voor de toekomstige waterpartijen. Laatvlieger, Rosse vleermuis en Ruige en Gewone

Dwergvleermuis, trekken zich minder aan van kunstverlichting en jagen zelfs geregeld op insecten die door lampen worden aangetrokken (Limpens *et al.* 1997, de Molenaar *et al.* 1997 a,b). Over het algemeen hebben onverlichte situaties de voorkeur (Limpens *et al.* 1997).

5.3. RUIMTELIJKE SAMENHANG

Versnippering

Versnippering van leefgebieden is in Nederland voor flora en fauna met een geringe mobiliteit één van de grootste bedreigingen. Populaties kunnen geïsoleerd raken waardoor ze genetisch verarmen en de kans op uitsterven toeneemt. Uitzwermende dieren hebben daarnaast minder kans in een geschikt habitat terecht te komen, waardoor de kans op uitwisseling en (her)kolonisatie gering is. Om stabiele populaties te garanderen, zijn voor veel soorten grote oppervlaktes aaneengesloten gebied nodig. Eén van de manieren om de effecten van de sterke versnippering in ons land te verzachten, is de aanleg van verbindingzones. De aanleg van het bedrijventerrein leidt niet tot extra versnippering gezien het feit dat het gebied aansluit op een bestaand bedrijventerrein aan de westkant van Heerenveen en net onder de A7 ligt.

Relatie met de in de omgeving liggende SBZ's

Wanneer de ruimtelijke samenhang met de SBZ's (en bijbehorende beschermde soorten) in de omgeving wordt verstoord, kan dit negatieve effecten hebben voor de betreffende SBZ en/of eventueel voor een aantal soorten waarvoor de SBZ is aangewezen. Het plangebied heeft vanwege zijn habitat en ligging geen ecologische relatie met de SBZ's in de omgeving en de geplande werkzaamheden hebben geen invloed op deze SBZ's.

5.4. BEOORDELING IN HET LICHT VAN DE WET- EN REGELGEVING

Deze paragraaf beoordeelt de effecten in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Flora- en faunawet. Hiertoe worden de verwachte effecten (paragraaf 5.1-5.3) gelegd naast de bepalingen die voortvloeien uit deze regelgeving. Sommige effecten blijken dan tot overtreding van verbodsbepalingen te leiden, anderen niet.

Vogelrichtlijn

Het plangebied ligt nabij De Deelen dat is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ. Er zijn daarom geen belangrijke negatieve effecten op de SBZ De Deelen te verwachten. Vanuit het oogpunt van gebiedsbescherming stuit de aanleg van het bedrijventerrein niet op bezwaren in het kader van de Vogelrichtlijn.

De Vogelrichtlijn bepaalt dat geen werkzaamheden tijdens de broedperiode mogen worden uitgevoerd indien daarmee broedende vogels worden verstoord. Het maakt daarbij in beginsel niet uit of het om zeldzame of algemene vogels gaat. In de Flora- en faunawet wordt deze bepaling verder uitgewerkt (zie hieronder).

Habitatrichtlijn

De nabijgelegen SBZ Rottige Meenthe en Brandemeer is aangemeld als Habitatrichtlijngebied. Zoals de voorgaande paragrafen aangegeven, gaan door de plannen geen kwalificerende habitats verloren en worden geen kwalificerende soorten bedreigd.

Vanuit het oogpunt van gebiedsbescherming stuit de bouw van het bedrijventerrein niet op bezwaren in het kader van de Habitatrichtlijn.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (waarin ook de Europese regelgeving ten aanzien van de bescherming van soorten is opgenomen) bepaalt dat ingrepen waarbij verbodsbepalingen worden overtreden, getoetst moeten worden (zie bijlage I). Dit geldt ook voor de aanleg van het bedrijventerrein. Met deze ruimtelijke ingreep verliezen de in het plangebied aanwezige beschermde soorten een deel van hun leefgebied (overtreding artikel 11). Bovendien zal een aantal beschermde soorten verstoord of aan de andere kant geschaad worden (overtreding artikel 8, 9, 10 en/of 12).

Licht beschermde soorten (eerste categorie)

Er komt in het onderzoeksgebied een aantal algemene beschermde soorten voor, waaronder Zwanebloem, Grasklokje, de Kleine watersalamander, Gewone pad, Meerkikker, Egel, Bosmuis, Haas en Konijn. Deze soorten behoren volgens de nieuwe AMvB tot de categorie, waarvoor bij ruimtelijke ingrepen geen ontheffing meer nodig is.

Middelzwaar beschermde soorten (tweede categorie)

Er zijn in het plangebied ook soorten aangetroffen waarvoor bij ruimtelijke plannen en ingrepen slechts vrijstelling wordt verleend mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een door de minister van LNV goedgekeurde *gedragscode*. Dit betreft hier Kleine modderkruiper, Steenanjer en Wilde marjolein. De gedragscode dient door een sector of ondernemer zelf opgesteld te worden en ter goedkeuring te worden ingediend bij de minister van LNV. Voor deze soorten is echter nog geen gedragscode beschikbaar.

Zolang gedragscodes nog niet beschikbaar zijn, moet voor de betreffende soorten een ontheffingsaanvraag worden ingediend. Hierbij wordt getoetst of:

- er geen afbreuk wordt gedaan aan gunstige staat van instandhouding van de soort
- er bij de werkzaamheden of het gebruik er in redelijkheid alles aan gedaan wordt om een wezenlijk negatieve invloed op de soorten te voorkomen. Voor dieren houdt dit ondermeer in dat ze niet gedood of verwond mogen worden en dat hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen niet mogen worden beschadigd, verstoord en dergelijke.

Kleine Modderkruiper

In het globale inrichtingsplan wordt een waterrijke inrichting van het bedrijventerrein voorgestaan. De sloot waar de Kleine modderkruipers zijn aangetroffen blijft ook in de toekomstige situatie gehandhaafd en is opgenomen in het plan. Hierdoor blijft de gunstige staat van instandhouding voor deze soort gewaarborgd.

Bij de demping van de sloten in het plangebied kan gebruik worden gemaakt van een procedure die de negatieve gevolgen voor deze soort tot een minimum beperkt. Om hen niet te verstoren tijdens de voortplanting (in voorjaar en zomer) of overwintering kunnen sloten het best in de maanden september - oktober worden gedempt. De werkzaamheden zoals het graven en dempen van watergangen worden zoveel mogelijk gefaseerd uitgevoerd, waardoor de vissen de gelegenheid hebben zich elders te vestigen. Het dempen kan het beste vanaf één zijde gebeuren, zodat de vissen en amfibieën de kans krijgen om via de andere zijde de sloot te verlaten. Als er geen vluchtweg aanwezig is (bij een afgesloten water) kunnen de vissen het beste worden weggevisd en in een ander nabij water worden uitgezet. Hierbij moeten

voorafgaand aan deze werkzaamheden zo veel mogelijk worden weggevangen door deskundigen en verplaatst naar gelijkwaardige wateren voordat een sloot wordt gedempt. De gevangen Kleine modderkruipers worden overgebracht naar de sloten die in de inrichtingsschets zijn opgenomen.

Steenanjer en Wilde marjolein

In het plangebied komt een uitgezaaide populatie Steenanjer en Wilde marjolein voor die door het voornemen wordt aangetast. Zoals reeds gesteld in paragraaf 2.1 komt de soort hier niet van nature voor, maar is deze na het aanbrengen van zand en uitzaaien in het gebied terecht gekomen.

Voor Steenanjer en Wilde marjolein geldt een middelzwaar beschermingsregime. Een vrijstelling voor deze soort is alleen mogelijk, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Op dit ogenblik wordt door het ministerie van LNV gewerkt aan een circulaire, waarbij populaties van strikt beschermde soorten (en dus ook Steenanjer en Wilde marjolein) worden vrijgesteld van ontheffing op voorwaarde dat aangetoond kan worden dat de soort niet van nature thuishoort in het gebied en zich als gevolg van menselijke handelingen in het gebied heeft gevestigd. Bij menselijke handelingen moet worden gedacht aan het uitzaaien van zaden, het aanbrengen van gebiedsvreemde grond, het uitzetten van dieren etc. Omdat nog niet duidelijk is wanneer de circulaire in werking treedt, wordt geadviseerd om bij de dienst Regelingen een verzoek in te dienen voor vrijstelling op grond van bovenstaande circulaire.

Zwaar beschermde soorten (derde categorie)

In het plangebied komen soorten voor, die in de nieuwe AMvB zware bescherming genieten. Hierbij horen de soorten die op bijlage-IV van de Habitatrichtlijn staan. De aangetroffen zwaar beschermde soorten zijn de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laativlieger, Gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis.

De Gewone grootoorvleermuis komt niet algemeen voor in Nederland. In Fryslân komt deze soort vooral voor in het zuidoosten van de provincie en het voorkomen is bekend van het zuidelijk gelegen Oranjewoud (Limpens *et al.* 1997). Tijdens het onderzoek ging het om een enkel exemplaar dat slechts eenmaal is aangetroffen. Het verdwijnen van de boerderij en omgeving brengt de gunstige staat van instandhouding van de soort waarschijnlijk niet in gevaar. Wel wordt het plangebied ongeschikt voor deze soort.

Indien ruimtelijke ingrepen plaatsvinden die deze soorten of hun leefgebied schaden, wordt geen vrijstelling verleend, ook niet op basis van een gedragscode. Een ontheffingsaanvraag is dan noodzakelijk. Er vindt dan een zogenaamde *uitgebreide toets* plaats, waarbij getoetst wordt aan drie criteria: 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang, 2) er is geen alternatief en 3) doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Aan alledrie de criteria moet voldaan zijn.

De eerste twee punten vallen buiten deze ecologische beoordeling. Bij de inschatting of de ingreep afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort wordt gekeken naar de status van de soort en de landelijke verspreiding. Het is echter onduidelijk welke waarde het plangebied voor de Gewone grootoorvleermuis vertegenwoordigt. Voor een juiste inschatting moet aanvullend onderzoek plaatsvinden waarbij met een ruimere blik moet worden onderzocht in hoeverre het plangebied van belang is voor instandhouding van deze soort.

Van andere vleermuissoorten zijn geen zomerverblijfplaatsen vastgesteld en deze werden foeragerend aangetroffen langs de randen van het plangebied. De kwaliteit van het foerageergebied voor vleermuizen neemt niet af en zal geschikter worden voor een aantal vleermuizen waaronder de Watervleermuis. Aangezien het in dit geval om algemene soorten gaat, komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar. Wel dienen vleermuizen te allen tijde strikt beschermd te worden en is het zaak om mitigerende maatregelen te treffen om waar mogelijk de negatieve effecten te beperken. Het gaat hier naast verblijfplaatsen om verstoring door licht van Watervleermuis en Gewone grootoorvleermuis.

Vogels

Ten aanzien van de in het plangebied broedende vogels geldt dat het in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en de Flora- en faunawet verboden is om hen in hun broed-, rust- of verblijfplaatsen te verstoren. Voor de vogelsoorten in het plangebied valt het broedseizoen in de periode tussen 15 maart en 15 juli.

Het is juridische vrijwel onmogelijk om ontheffing te krijgen voor het verstoren van broedende vogels en hun nesten. Wanneer de kritieke werkzaamheden, zoals het weghalen van bomen en struiken, het afgraven van grond en het bouwrijp maken van het plangebied, vòòr het broedseizoen worden uitgevoerd, is de kans klein dat daar broedvogels gaan nestelen. Er is dan geen gedragscode, noch een uitgebreide toets nodig. Daarbij is het van belang om de werkzaamheden zo te uitvoeren dat geen nieuwe broedgelegenheid wordt gecreëerd. Dat kan bijvoorbeeld door gekapt hout weg te halen en zandwallen af te dekken zodat Oeverzwaluwen er niet in kunnen nestelen. Wanneer tijdens de werkzaamheden vogels alsnog in het plangebied gaan broeden, dienen de werkzaamheden te worden stilgelegd.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

De ontwikkelingen in het plangebied vormen geen bedreiging voor de natuurwaarden van de Ecologische hoofdstructuur. Ook maakt het plangebied geen deel uit van gebieden die in het kader van de EHS zijn aangewezen als toekomstige (robuuste) verbindingen.

Overige wetgeving

Het plangebied is niet aangewezen als natuurgebied in de zin van de Natuurbeschermingswet.

6. CONCLUSIES

6.1. CONCLUSIES

In deze paragraaf volgt een korte samenvatting over de ecologische kwaliteit van de omgeving van het plangebied, de effecten van het bedrijventerrein en de beoordeling van de plannen in het licht van de huidige wet- en regelgeving.

Ecologische kwaliteiten

- In de omgeving van het plangebied liggen het Habitatrichtlijngebied Rottige Meenthe en Brandemeer en het Vogelrichtlijngebied De Deelen.
- Het plangebied bevat goedontwikkelde slootvegetaties met de beschermde Zwanebloem. Bovendien worden andere beschermde plantensoorten als Steenanjer en Wilde marjolein in bermen aan de westkant aangetroffen.
- Het plangebied vormt een leefgebied voor algemeen voorkomende beschermde amfibieën, broedvogels, zoogdieren en algemene niet beschermde dagvlinders en libellen.
- In het plangebied komen zeldzame, maar niet beschermde libellen voor waaronder de Weidebeekjuffer, Glassnijder en Vroege glazenmaker.
- In het onderzoeksgebied is het voorkomen van beschermde weidevogels Grutto en Tureluur, de vissoort Kleine modderkruiper en foeragerende vleermuizen bekend.
- In de zuidoosthoek van het onderzoeksgebied zijn een aantal streng beschermde Poelkickers aangetroffen, deze locatie valt buiten het plangebied.
- In het plangebied zijn naar verwachting verblijfplaatsen voor de Gewone grootoorvleermuis aanwezig. In de boerderij is mogelijk een winterverblijfplaats aanwezig.

Effecten

- Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ's. Er zijn daarom geen belangrijke negatieve effecten op de SBZ's te verwachten.
- Door de plannen treedt habitatverlies op van intensief gebruikt agrarische percelen. Met het verdwijnen van de genoemde terreintypen verdwijnt ook het leefgebied voor algemeen voorkomende dagvlinders en libellen, vissen, amfibieën, zoogdieren en broedvogels.
- Hierbij zijn beschermde soorten betrokken zoals Zwanebloem, Steenanjer, Wilde marjolein, de Kleine modderkruiper, Grutto, Tureluur en vleermuizen.
- In het gehele plangebied komen Kleine modderkruipers algemeen voor. De realisatie van het bedrijventerrein heeft geen negatief effect op het voortbestaan van deze soort in het plangebied.
- De kwaliteit van het foerageergebied voor vleermuizen vermindert niet en zal geschikter worden voor een aantal vleermuissoorten zoals de Watervleermuis.
- Door de sloop van boerderijen en eventuele kap van oude bomen verdwijnen potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen.

Beoordeling

Uit een vergelijking met de regelgeving blijkt het volgende:

- Vanuit het oogpunt van gebiedsbescherming stuit de bouw van het bedrijventerrein niet op bezwaren in het kader van de Habitatrichtlijn.
- Ten aanzien van de Flora- en Faunawet geldt, dat er voor de algemene beschermde soorten (categorie 1) geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd, omdat voor deze soorten vrijstelling aan de orde is.
- In het kader van de Flora- en faunawet moet voor de Kleine Modderkruiper ontheffing aangevraagd worden. Hierbij moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan.

Voorwaarden

- De gunstige instandhouding van de Kleine modderkruiper in het plangebied blijft gewaarborgd met het behoud van enkele sloten. Het kan hier gaan om de watervoerende tocht door het centrale deel of een aantal sloten in het zuidoosten van het plangebied.
- Het dempen en afgraven van de andere sloten in het plangebied dient op een visvriendelijke manier te gebeuren. Om hen niet te verstoren tijdens de voortplanting (in voorjaar en zomer) of overwintering kunnen sloten het best in de maanden september - oktober worden gedempt. Het dempen kan het beste vanaf één zijde gebeuren, zodat de vissen en amfibieën de kans krijgen om via de andere zijde de sloot te verlaten. Als er geen vluchtweg aanwezig is (bij een afgesloten water) kunnen de vissen het beste worden weggevisd en in een ander nabij water worden uitgezet.
- Ten aanzien van de uitgezaaide Steenanjer en Wilde marjolein wordt geadviseerd om bij de dienst Regelingen een verzoek in te dienen voor vrijstelling. Op dit ogenblik wordt door het ministerie van LNV gewerkt aan een circulaire, waarbij populaties van strikt beschermde soorten worden vrijgesteld van ontheffing op voorwaarde dat aangetoond kan worden dat de soort niet van nature thuishoort in het gebied en zich als gevolg van menselijke handelingen in het gebied heeft gevestigd.
- De gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen vleermuissoorten komt niet in gevaar. Dit geldt ook voor de minder algemene Gewone grootoorvleermuis, waarvan slechts een enkel, waarschijnlijk zwervend, exemplaar is waargenomen. Wel wordt het terrein ongeschikt voor deze soort. Indien ruimtelijke ingrepen plaatsvinden die deze soorten of hun leefgebied schaden, wordt geen vrijstelling verleend, ook niet op basis van een gedragscode. Een ontheffingsaanvraag is dan noodzakelijk. Er vindt dan een zogenaamde *uitgebreide toets* plaats, waarbij getoetst wordt aan drie criteria: 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang, 2) er is geen alternatief en 3) doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Aan alledrie de criteria moet voldaan zijn. De eerste twee punten vallen buiten deze ecologische beoordeling. Bij de inschatting of de ingreep afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort wordt gekeken naar de status van de soort en de landelijke verspreiding. De sloop van de boerderij zal op een vleermuisvriendelijke manier moeten plaatsvinden om te voorkomen dat exemplaren worden gedood. De eventuele kap van aanwezige bomen zal sowieso buiten het broedseizoen van vogels moeten plaatsvinden. Van de oude bomen wordt vlak voor de geplande kapdatum vastgesteld dat er geen Gewone grootoorvleermuisen hun zomerverblijf hebben. In de winter speelt dit probleem niet, en voor overige boomverblijvende soorten zijn de aanwezige spleten in de oude bomen te klein.
- Ten aanzien van de in het plangebied broedende vogels geldt dat het in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en de Flora- en faunawet verboden is om hen in hun broed-, rust- of verblijfplaatsen te verstoren. Voor de vogelsoorten in het plangebied valt het broedseizoen in de periode tussen 15 maart en 15 juli.

LITERATUUR

- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. Vijfde Herpetologeografisch verslag. Lacerta/ KNNV Uitgeverij, Hoogwoud.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij, Haarlem / Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging KNNV, Utrecht.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (eds.) 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Coelen, J.E.M. van der 1992. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht / Stichting RAVON, Nijmegen.
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2003. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen
- Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.
- Limpens, H. & P. Twisk 2004. Met vleermuizen overweg. Rijkswaterstaat, Delft/ Nederlandse Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- LNV 2004. Besluit Rode lijsten flora en fauna. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Molenaar, J.G. de & D.A. Jonkers 1997b. Wegverlichting en Natuur (II). Haalbaarheidsstudie aanvullend onderzoek. IBN-Rapport 336, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & M.E. Sanders 2000. Wegverlichting en Natuur (III). Lokale invloed van wegverlichting op een gruttopopulatie. DWW-Rapport P-DWW-2000-024. Alterra-rapport 064, Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & R.J.H.G. Henkens 1997a. Wegverlichting en Natuur (I). Een literatuurstudie naar de werking en effecten van licht en verlichting op natuur. IBN-Rapport 287, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Nie, H.W. de 1996. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen. Stichting Atlas verspreiding Nederlandse zoetwatervissen. Media Publishing Int., Doetinchem.
- Nöllert, A. & C. Nöllert 2001. Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.
- Roomen, M.W.J. van, A. Boele, M.J.T. van der Weide, E.A.J. van Winden & D. Zoetebier 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-97. Actueel overzicht van Europese vogelwaarden in aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones en andere

- belangrijke gebieden. SOVON-informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Tax, M.H. 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland/ Vlinderstichting, Wageningen.
- Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000. Dagvlinders in Fryslân; het vluchtige vastgelegd. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden/ Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging KNNV, Utrecht.
- Wasscher, M.R. Ketelaar, M. van der Weide, A. Stroo, V. Kalkman, N. Dingemanse, H. Ingberg & I. Tieleman 1995. Verspreiding van de Nederlandse Libellen. (Bijlage bij Nieuwsbrief EIS-Nederland 23). Stichting European Invertebrate Survey, Leiden.
- Zollinger, R., R. Creemers & F. Spikmans m.m.v. M. Verdijk, B. Prudon, H. de Nie & Werkgroep Poldervissen RAVON 2003. Gegevensvoorziening vis- en amfibiesoorten Annex II Habitatrictlijn. Overzicht beste leefgebieden Kamsalamander, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Bittervoorn en Rivierdonderpad. Stichting RAVON, Nijmegen.

Geraadpleegde internetsites

- www.natuurloket.nl
www.ravon.nl
www.minlnv.nl/natura2000

BIJLAGE 1. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING

Voor de beoordeling van de voorgenomen plannen in het onderzoeksgebied zijn de Europese en Nederlandse wetgeving van belang. Alle ruimtelijke ingrepen dienen aan deze regelgeving te worden getoetst. Van de relevante wetgeving wordt hieronder een overzicht gegeven.

Aan deze teksten kunnen geen rechten worden ontleend; voor de precieze teksten dienen altijd de oorspronkelijke documenten te worden geraadpleegd.

EUROPESE HABITATRICHTLIJN

De Habitatrictlijn is in 1992 door de Europese Unie uitgebracht. Deze beoogt de biologische diversiteit te waarborgen, door het instandhouden van de natuurlijke en half-natuurlijke leefgebieden en de wilde flora en fauna. De Habitatrictlijn is daarmee gericht op soortbescherming en gebiedsbescherming. Bijzondere habitats zijn genoemd in bijlage I van de richtlijn, soorten waarvoor beschermde gebieden aangewezen moeten worden zijn genoemd in bijlage II, en soorten die ook buiten beschermde gebieden bescherming behoeven zijn opgenomen in bijlage IV. De Nederlandse overheid heeft voor ons land een aantal Habitatrictlijngebieden of Speciale beschermingszones (SBZ's) aangemeld bij de Europese Unie en deze lijst op 19 februari 2003 gepubliceerd in de Staatscourant.

De planten- of diersoorten die vermeld zijn in Bijlage IV van de Habitatrictlijn moeten te allen tijde strikt beschermd worden. In artikel 12 van de richtlijn staat, dat het verboden is deze Bijlage-IV-soorten opzettelijk te verstoren, vooral tijdens de voortplantingsperiode, de overwintering en de trek. Tevens is het verboden de voortplantings- of rustplaats te beschadigen of te vernielen. In alle gevallen waarin een project of plan significante effecten kan hebben op de betrokken soorten is een 'passende beoordeling' nodig. Met behulp van de voortoets in dit rapport wordt vastgesteld of er inderdaad een significant negatief effect kan zijn.

EUROPESE VOGELRICHTLIJN

De Europese Vogelrichtlijn (richtlijn 79/409/EG) stamt uit 1979 en is verder aangescherpt in latere jaren. De Europese Unie heeft deze richtlijn ingesteld ter behoud van de vogelstand. De Vogelrichtlijn is complementair aan de Habitatrictlijn en heeft voor een groot deel dezelfde werking. Waar het vogels betreft is de Vogelrichtlijn van toepassing, terwijl voor alle andere flora en fauna de Habitatrictlijn van toepassing is. De Vogelrichtlijn regelt de bescherming, het beheer en de regulering van vogelsoorten. Voor bedreigde vogels en voor trekvogels zijn ter bescherming van hun leefgebied Speciale beschermingszones (SBZ's) aangewezen (zie www.minlnv.nl/natura2000). De Speciale beschermingszones van Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn vormen samen het netwerk *Natura 2000*.

In Bijlage I van de Vogelrichtlijn staan de soorten vermeld waarvoor de Lidstaten Speciale beschermingszones moeten vaststellen. Bij de aanwijzing heeft Nederland als extra criterium toegevoegd dat binnen een SBZ tenminste 100 ha aaneengesloten natuurgebied moest voorkomen (zie van Roomen *et al.* 2000).

Buiten de in het kader van deze richtlijn aangewezen Speciale beschermingszones genieten vogels een *algemene bescherming*. De Vogelrichtlijn stelt de lidstaten verplicht voor alle vogelsoorten, waaronder trekvogels, beschermende maatregelen te nemen. De Vogelrichtlijn verbiedt het verstoren van vogels en nesten tijdens het broedseizoen. Dat betekent dat het in die periode niet is toegestaan om werkzaamheden in een gebied te starten die bedreigend zijn voor broedvogels. Voor de meeste soorten geldt een broedseizoen van 15 maart tot en met 15 juli. Wanneer voor het broedseizoen wordt gestart met de werkzaamheden, is de kans zeer gering

dat daar broedvogels gaan nestelen. Zodoende is er tijdens het daarop volgende broedseizoen geen sprake van verstoring van broedvogels. In Nederland is deze bescherming opgenomen in de Flora- en faunawet die sinds 1 april 2002 van kracht is.

FLORA- EN FAUNAWET

Per 1 april 2002 is de Flora- en faunawet (Staatsblad 1998, 402) in werking getreden die het soortenbeschermingsonderdeel van de Natuurbeschermingswet (Nb-wet) oude stijl vervangt. In deze Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Uitgezonderd hiervan zijn Zwarte en Bruine rat, Huismuis, Muskusrat, gedomesticeerde zoogdieren, gedomesticeerde vogels en een aantal vissoorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is.

De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te verontrusten, dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12). Deze artikelen luiden letterlijk als volgt:

Artikel 8.

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11.

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12.

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te

rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Ontheffing

Activiteiten die een bedreiging voor beschermde soorten inhouden, zijn zonder ontheffing op grond van de Flora- en faunawet niet toegestaan. In situaties waar geen bevredigende oplossing bestaat, kan het ministerie van LNV ontheffing verlenen van de verbodsbepalingen. In de artikelen 60 tot en met 82 (vooral de artikelen 67, 68 en 75) van de Flora- en faunawet zijn de ontheffingsmogelijkheden nader uitgewerkt. Per 1 juni 2002 is artikel 75 zodanig aangepast, dat een ander beschermingsregime mogelijk werd dan alleen het regime van de Habitatrictlijn.

AMvB 2004

In november 2004 heeft het ministerie van LNV een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB 2004) uitgebracht met betrekking tot artikel 75, die de ontheffingverlening meer afstemt op de mate waarin soorten in hun voortbestaan worden bedreigd en de aard van de werkzaamheden die deze verstoringen kunnen veroorzaken. Een aantal soorten waarvoor volgens de huidige regeling ontheffingen aangevraagd moet worden, is dan vrijgesteld. Voor een aantal andere soorten gelden zwaardere vormen van bescherming. Hieronder staat welke wijzigingen door deze AMvB zijn opgetreden. De AMvB is sinds 1 januari 2005 van kracht.

De AMvB onderscheidt drie categorieën van soorten. De indeling is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van de soorten in Nederland, waarbij ook de Habitatrictlijn is ingepast. De AMvB onderscheidt ook verschillende activiteiten, zoals bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen. Voor elk beschermingsregime geldt dat geen afbreuk gedaan mag worden aan de 'gunstige staat van instandhouding' van de betrokken soorten. In een aantal gevallen is het nodig volgens een zogenaamde *gedragscode* te werken. Alvorens de verschillende beschermingsregimes te benoemen, zijn hieronder eerst de onderstreepte begrippen toegelicht.

Gunstige staat van instandhouding

Zoals hiervoor is aangegeven, gaat het bij de ontheffingverlening altijd om de vraag of de

gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Hieronder wordt verstaan (Europese Commissie 2000, www.europa.eu.int): 'staat van instandhouding van een soort: het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in artikel 2 bedoelde grondgebied' De 'staat van instandhouding' wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- 'uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven', en;
- 'het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.'

Gedragscode

De AMvB schrijft in een aantal gevallen een gedragscode voor. Een ieder kan een gedragscode opstellen en ter goedkeuring indienen bij de minister van LNV (zie www.minlnv.nl). Het ligt echter in de rede dat bedrijven of instanties die vergelijkbare werkzaamheden verrichten zoveel mogelijk gezamenlijk een gedragscode opstellen, bijvoorbeeld per sector.

De gedragscode moet vermelden hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen voorkomen - dan wel zoveel mogelijk beperkt - kan worden. Daarbij is ook de planning van belang. Om wezenlijke invloed te voorkomen kan het nodig zijn dat werkzaamheden en gebruik niet verricht worden in de voortplantings- of broedtijd. Een gedragscode kan bijvoorbeeld beschrijven dat bij het kappen van bomen in het broedseizoen, bomen gespaard worden waar zich een nest bevindt en geen werkzaamheden worden uitgevoerd binnen een bepaalde afstand tot bomen waarin zich nesten met broedende vogels bevinden.

Als een gedragscode eenmaal is goedgekeurd, kan iedereen in beginsel volgens deze

gedragscode werken. Er moet *aantoonbaar* volgens de gedragscode gewerkt worden om van een bepaalde vrijstelling gebruik te kunnen maken. De wetgever wijst er daarbij op dat het vastleggen van gegevens in bepaalde fasen van de werkprocessen kan bijdragen aan het voldoen van de bewijslast.

Drie beschermingsregimes

Het gaat om de volgende beschermings-categorieën:

Categorie 1: Licht beschermde soorten:

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt een vrijstelling voor algemene beschermde soorten die zijn genoemd in tabel 1 bij de AMvB. Verlening van vrijstelling van deze soorten doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding. Voor deze activiteiten hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de algemene, beschermde soorten wel een ontheffing nodig. Een ontheffingsaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort' (de zogenaamd 'lichte toets').

Categorie 2: Middelzwaar beschermde soorten:

Bij bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, geldt een vrijstelling voor soorten in tabel 2 bij de AMvB, mits aantoonbaar wordt gewerkt volgens een door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Uitzondering hierop vormen de soorten en activiteiten die zijn vermeld in categorie 3.

In Tabel 2 bij de genoemde AMvB zijn de soorten die vallen onder deze categorie benoemd. Hieronder vallen ook alle broedvogels.

Categorie 3: Zwaar beschermde soorten:

Voor soorten die vermeld zijn in tabel 3 bij de AMvB zijn bij activiteiten die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw geen vrijstelling, ook niet op basis van een gedragscode. Voor deze

soorten en activiteiten is een ontheffing nodig. Een ontheffingsaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
  2. er is geen alternatief;
  3. doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Deze criteria vormen de zogenaamd '*uitgebreide toets*'. De drie criteria staan naast elkaar en niet na elkaar (aan alle drie moet voldaan zijn).
- Onder dit zware regime vallen ook alle soorten die vermeld worden in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Broedvogels vallen zowel onder categorie 2 als 3.

Natuurbeschermingswet

Buiten de wetgeving en de richtlijnen die hiervoor zijn genoemd is ook de Nederlandse Natuurbeschermingswet van belang. Het onderdeel soortbescherming is overgeheveld naar de Flora- en faunawet, maar in de Nb-wet is nog wel de bescherming van bepaalde natuurgebieden geregeld. Deze Nb-wetgebieden zijn veelal particulier eigendom of van de overheid (Domeinen) en op grond van de wet kunnen de eigenaren – vrijwillig – een subsidie ontvangen om natuurbeheer te voeren. Het gaat hier om Beschermd Natuurmonumenten. Gronden in het eigendom van het rijk kunnen op grond van de wet worden aangewezen als Staatsnatuurmonument. Aanwijzing tot Beschermd of Staatsnatuurmonument legt extra bescherming op het gebied.

Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De globale invulling van de EHS stamt uit 1990 en is opgenomen in het Natuurbeleidsplan. De EHS dient in 2018 gerealiseerd te zijn. De Ecologische hoofdstructuur omvat kerngebieden (natuurreservaten), natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. In de nota *Ruimte* (LNV 2003) is opgenomen dat het Rijk samen met de provincies een aantal zogenaamd 'robuuste ecologische verbindingzones' zal realiseren. Deze verbindingen worden onderdeel van de

EHS en zullen in de streekplannen van de provincie (netto) worden begrensd. Op de globale begrenzing van de EHS is een planologisch regime van toepassing, dat gericht is op het voorkomen van onomkeerbare ingrepen. Na nettobegrenzing geldt het 'nee-tenzij-regime'. In uitzonderingsgevallen kan het Rijk de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van zwaarwegend, collectief belang. In dat geval dienen *compenserende* dan wel *mitigerende maatregelen* getroffen te worden (LNV 1992).

Internationaal Belangrijk Wetland

Vrijwel alle in Nederland aangewezen Vogelrichtlijngebieden zijn tegelijkertijd aangewezen als Internationaal Belangrijk Wetland in het kader van de internationale Ramsar Conventie. Deze status krijgt een gebied wanneer daar volgens bepaalde criteria geregeld internationaal belangwekkende aantallen watervogels worden aangetroffen.

Overige wetgeving

De verdere bescherming van natuurgebieden is in beginsel geregeld in bestemmingsplannen die voor alle gronden in Nederland worden opgesteld in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Dit geldt voor natuurgebieden in eigendom en beheer bij natuurbeschermingsorganisaties (bijvoorbeeld It Fryske Gea, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer), relatienotagegebieden, gebieden die deel uitmaken van de Ecologische hoofdstructuur (en verworven zijn door een NB-organisatie) en andere gebieden met natuurlijke waarden.

Rode Lijst

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld, als 'gereedschap' bij het bepalen van prioriteiten bij natuurbescherming. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van een duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit een selectie van Nederlandse soorten, die vanwege het aantalsverloop of hun kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten voor de meeste soortgroepen wel officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status.

Hoofdtitel: in elke sectie één keer invullen

A&W-rapport 945

ECOLOGISCHE BEOORDELING HERINRICHTING IBF-TERREIN TE HEERENVEEN

in opdracht van

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK

A&W-rapport 945

ECOLOGISCHE BEOORDELING HERINRICHTING IBF-TERREIN TE HEERENVEEN

M. Koopmans

Projectnummer	Projectleider	Status
1010IBF	P. Biezenaar	Eindrapport
Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	R. Strijkstra	15 oktober 2007

KOOPMANS, M. 2007.

Ecologische beoordeling herinrichting IBF-terrein te Heerenveen. A&W-rapport 945. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.

OPDRACHTGEVER

Gemeente Heerenveen
Postbus 15000, 8440 GA, Heerenveen
Telefoon: (0513) 617 617

FOTO VOORPLAAT

Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang:
Benny Klazenga, Katlijk

UITVOERDER

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Veenwouden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
E-mail: info@altwym.nl
Web: www.altwym.nl

© **ALTENBURG & WYMENGA ECOLOGISCH ONDERZOEK BV**
Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

INHOUD

---

1. INLEIDING	1
2. ECOLOGISCHE WET- EN REGELGEVING	3
2.1. Gebiedsbescherming	3
2.2. Soortbescherming	5
3. VOORGENOMEN PLANNEN	7
3.1. Huidige situatie	7
3.2. Herinrichtingsplan	7
4. GEBIEDSBESCHERMING	9
4.1. Inleiding	9
4.2. Beschermde gebieden in of nabij het plangebied	9
5. SOORTBESCHERMING	11
5.1. Inleiding	11
5.2. Vegetatie en plantensoorten	12
5.3. Libellen en dagvlinders	14
5.4. Vissen	15
5.5. Amfibieën en reptielen	16
5.6. Vogels	16
5.7. Vleermuizen	17
5.8. Overige zoogdieren	18
5.9. Samenvattende tabel	20
6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	21
6.1. Beoordeling in het licht van de wet- en regelgeving	21
6.2. Aanbevelingen	21
6.3. Gedragscode Wilde marjolein en Steenanjer	22
6.4. Gedragscode Kleine modderkruiper	22
LITERATUUR	23

1. INLEIDING

De gemeente Heerenveen bereidt de herinrichting voor van het Internationaal Bedrijvenpark Fryslân (IBF) aan de oostkant van Heerenveen. Een groot deel van dit bedrijventerrein is al in 2004 een eerder stadium onderzocht op het voorkomen van beschermde planten- en diersoorten (Koopmans 2005).

Op dit moment bevindt de planvorming zich in een fase van ontwikkeling en voorbereiding. Gemeente Heerenveen heeft in dit kader aan Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv opdracht gegeven om een ecologische beoordeling uit te voeren, met als doel de plannen te toetsen aan de ecologische wet- en regelgeving.

Deze rapportage start met een beknopt overzicht van de ecologische wet- en regelgeving die relevant is bij herinrichtingsplannen. Vervolgens worden de huidige situatie en de beoogde inrichtingsplannen beschreven. Daarna volgt het onderzoek dat voor de ecologische beoordeling nodig is. Het onderzoek beantwoordt de volgende vragen, die in het kader van de Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet en overige natuurbescherming van belang zijn:

- Komen in het plangebied of nabije omgeving beschermde gebieden voor?
- Zo ja, hebben de plannen (significant) negatieve effecten op deze gebieden en zijn die te voorkomen?
- Komen in het plangebied beschermde planten- en diersoorten voor?
- Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?

Indien relevante negatieve effecten ten aanzien van beschermde gebieden en/of soorten niet voorkomen kunnen worden, zijn vergunningen en/of ontheffingsaanvragen noodzakelijk. In die gevallen wordt aangegeven of verzachtende en compenserende maatregelen nodig zijn.

In januari 2007 is een verkennend veldbezoek in het plangebied uitgevoerd. Op basis van de bevindingen van de ecologische beoordeling bleek dat aanvullend onderzoek naar het voorkomen van de Poelkikker en Groene glazenmaker nodig was. In de zomer van 2007 is het aanvullende veldonderzoek uitgevoerd.

Altenburg & Wymenga bv presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

Foto 1.

Overzicht van het zuidelijke deel van het plangebied gezien in oostelijke richting. Rechts op de foto bevindt zich een grondopslag (foto: A&W).

Foto 2.

Het noordelijke deel van het plangebied wordt gekenmerkt door open graslanden die doorsneden zijn met brede sloten. (foto: A&W).

2. ECOLOGISCHE WET- EN REGELGEVING

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. Deze is in dit hoofdstuk kort samengevat. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadplege men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten.

De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming (§2.1) en soortbescherming (§2.2).

2.1. GEBIEDSBESCHERMING

Gebiedsbescherming houdt in dat gebieden met bijzondere natuurwaarden wettelijk zijn beschermd. Hierbij gaat het om Natura 2000-gebieden, de Ecologische hoofdstructuur, natuurreservaten en andere in bestemmingsplannen aangeduide gebieden.

Natuurbeschermingswet 1998 en overige gebiedsbescherming

Natura 2000 is een netwerk van beschermde gebieden in de Europese Unie, dat wordt opgebouwd ter behoud en herstel van biodiversiteit. De Nederlandse Natura 2000-gebieden vormen een essentiële schakel in de internationale vliegroute van vele soorten trekvogels. Een aantal natuurgebieden is bijzonder internationaal belang, zoals de Waddenzee, de duinen en de laagveenmoerassen. Voor een aantal planten- en diersoorten, die meer of minder onder druk staan, zoals de Noordse woelmuis, de Grote vuurvlieder en de Groenknolorchis heeft Nederland ook een grote internationale verantwoordelijkheid. Met de Nederlandse bijdrage aan Natura 2000 wordt voorkomen dat de natuur in Europa verder achteruitgaat. Om dit Natura 2000-netwerk in Nederland adequaat in stand te houden, te herstellen en te beschermen is het nodig om hieraan een wettelijk regime te verbinden: de Natuurbeschermingswet 1998.

De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Daarmee verankerde Nederland de gebiedsbescherming van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving. De Natura 2000-gebieden die in het kader van deze richtlijnen zijn vastgesteld, worden ook wel Vogelrichtlijn- c.q. Habitatrichtlijngebieden of Speciale beschermingszones (SBZ's) genoemd. Handelingen die deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij de Provincie vergunning verleent. Habitatrichtlijngebieden zijn aangewezen vanwege bijzondere habitats en soorten. Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen ter bescherming van leefgebieden van bedreigde vogels en trekvogels. De soorten en habitats waarvoor een gebied is aangewezen, worden de 'kwalificerende waarden' genoemd.

De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft voor dat er voor ieder Natura 2000-gebied een aanwijzingsbesluit moet worden opgesteld waarin heldere instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd. Op basis daarvan worden de komende jaren beheerplannen ontwikkeld. Daarin is vastgelegd hoe habitattypen en soorten in een Natura 2000-gebied beschermd worden en welke activiteiten in en om de Natura 2000-gebieden zijn toegestaan. Totdat de nieuwe aanwijzingsbeschikkingen definitief zijn vastgesteld, gelden de vigerende kwalificerende waarden.

Als er activiteiten in of nabij een Natura 2000-gebied plaatsvinden, moet oriënterend onderzoek uitwijzen of er een kans is dat deze significant negatieve effecten op de

instandhoudingsdoelstellingen of kwalificerende waarden van de Natura 2000-gebieden hebben. Er zijn drie uitkomsten mogelijk (ministerie van LNV 2005):

1. Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig is.
2. Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat een vergunning moet worden aangevraagd middels de zogenaamde Verslechterings- en verstoringstoets.
3. Er is een kans op een significant negatief effect. Dan moet een vergunningsprocedure worden gevolgd middels een Passende beoordeling. Hiervoor is onderzoek nodig op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake. Als op grond hiervan wederom blijkt dat niet valt uit te sluiten dat het plan significante gevolgen heeft voor het gebied, kan de provincie slechts een vergunning verlenen als voldaan wordt aan de zogenaamde 'ADC-criteria'. Dat wil zeggen dat er geen alternatieven zijn, er een dwingende reden van groot openbaar belang met het plan is gemoeid en vóór de ingreep compensatie van natuurwaarden is gerealiseerd.

Bij een Passende beoordeling volgt een strengere toetsing. De Verslechterings- en verstoringstoets en de Passende beoordeling vallen buiten de reikwijdte van deze beoordeling. Ze worden toegelicht in hoofdstuk 7, waarin het vervolgtraject wordt beschreven.

Onder de nieuwe wet vervalt het onderscheid tussen Staatsnatuurmonumenten en Beschermd Natuurmonumenten. Beide vallen onder de noemer Beschermd Natuurmonumenten. Als Beschermd Natuurmonumenten binnen Natura 2000-gebieden liggen, worden de natuurwaarden en het natuurschoon waarvoor deze gebieden onder de oude wet zijn aangewezen, opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied. Het oude beschermingsregime treedt terug. Handelingen in of rondom Beschermd Natuurmonumenten die buiten de Natura 2000-gebieden liggen, zijn verboden als ze schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in dat gebied, of als ze het Beschermd Natuurmonument ontsieren. Dit geldt echter niet als de minister van LNV of de provincie een vergunning heeft verleend.

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. Waar de grenzen nog globaal zijn vastgesteld, moeten onomkeerbare ingrepen voorkomen worden. Na vaststelling van de exacte grenzen zijn ruimtelijke ingrepen binnen de EHS niet toegestaan. In uitzonderingsgevallen kan het Rijk de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van groot maatschappelijk belang. De initiatiefnemer dient deze belangen en mogelijke alternatieven uitgebreid te motiveren. Daarnaast dient hij *compenserende* dan wel *mitigerende (verzachtende) maatregelen* te treffen (ministerie van LNV 2003).

De bescherming van de overige natuurgebieden is geregeld in bestemmingsplannen, die zijn opgesteld krachtens de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

2.2. SOORTBESCHERMING

Flora- en faunawet

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierin is de soortbescherming geregeld. Daarnaast geldt voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving de 'zorgplicht'.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat iedereen dient te voorkomen dat zijn handelen nadelige gevolgen voor flora en fauna heeft. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden (artikel 2). De zorgplicht geldt altijd, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Beschermde soorten

In de Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) zijn hierin opgenomen. De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te doden, verontrusten, dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12).

Zorgvuldig handelen

'Zorgvuldig handelen' (artikelen 2b, 2c, 2d en 16c AMvB) gaat verder dan het voldoen aan de zorgplicht. Dit begrip is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd. Niet-zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een *inspanning* om te overzien wat de beoogde ingreep teweeg zal brengen. Een initiatiefnemer moet bijvoorbeeld altijd vooraf inventariseren welke beschermde, niet-vrijgestelde soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep is gepland. Ook moet hij in redelijkheid alles doen of laten om te *voorkomen, of zoveel mogelijk te beperken*, dat de artikelen 8-12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. De eerste stap daartoe is een goede planning, bijvoorbeeld om verstoring van dieren in de voortplantingstijd te voorkomen.

Drie beschermingsregimes

Met ingang van 2005 is een aantal wijzigingen van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierdoor is het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren veranderd. Er zijn nu drie categorieën van soorten. De indeling is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van de soorten in Nederland, waarbij ook de beschermde soorten onder de Habitatrichtlijn zijn ingepast. Het gaat om de volgende beschermingscategorieën:

1. soorten waarvoor *vrijstelling* mogelijk is (licht beschermde soorten);
2. soorten waarvoor vrijstelling mogelijk is, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een goedgekeurde *gedragscode* (middelzwaar beschermde soorten);
3. soorten waarvoor *ontheffing* moet worden aangevraagd (zwaar beschermde soorten).

Categorie 1. De eerste categorie geldt voor een aantal beschermde, maar algemeen voorkomende planten- en diersoorten (zoals Zwanebloem, Bosmuis, Bunzing, Bruine kikker), volgens tabel 1 bij de AMvB. De wetgever gaat er vanuit dat verlening van vrijstelling voor deze soorten geen afbreuk doet aan hun huidige, gunstige staat van instandhouding. Voor deze soorten geldt wél de zorgplicht (zie hiervoor).

Categorie 2. De tweede categorie geldt de soorten die zijn vermeld in tabel 2 bij de AMvB. De *gedragscode* die voor vrijstelling is vereist moet ter goedkeuring worden ingediend bij de minister van LNV. De gedragscode moet vermelden hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen voorkomen - of zoveel mogelijk beperkt - wordt. Er moet *aantoonbaar* volgens de gedragscode worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd moeten worden.

Als er nog geen gedragscode is, moet bij overtreding van de artikelen 8-12 een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan plaatsvindt, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt alleen getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort *in relatie tot de omliggende populaties*. Als dat inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden. Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het plangebied nodig is.

Categorie 3. De soorten van de derde categorie zijn in tabel 3 van de AMvB genoemd. Deze tabel bevat de soorten die op bijlage IV van de Habitatrichtlijn staan en andere aangewezen soorten. Wanneer verbodsbepalingen worden overtreden is een ontheffingsaanvraag nodig, die wordt getoetst aan drie criteria (de zogenaamd 'uitgebreide toets'):

1. de ingreep doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. er is geen alternatief voor de ingreep;
3. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang.

Voor een ontheffing moet aan alledrie de criteria voldaan zijn.

Vogels

Voor vogels geldt een algemene bescherming, waarbij het verboden is vogels en hun nesten in het broedseizoen te verstoren. Dat betekent dat het in die periode niet is toegestaan om werkzaamheden in een gebied te starten die bedreigend zijn voor broedvogels. Voor de meeste soorten geldt een broedseizoen van 15 maart tot en met 15 juli. Wanneer vóór het broedseizoen wordt gestart met de schadelijke werkzaamheden, is de kans zeer gering dat daar broedvogels gaan nestelen.

Rode Lijsten

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit Nederlandse soorten die vanwege hun aantalsverloop of kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status. Wel verwacht het ministerie van LNV van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten. Een aantal Rode-Lijstsoorten is ondergebracht in de Flora- en faunawet.

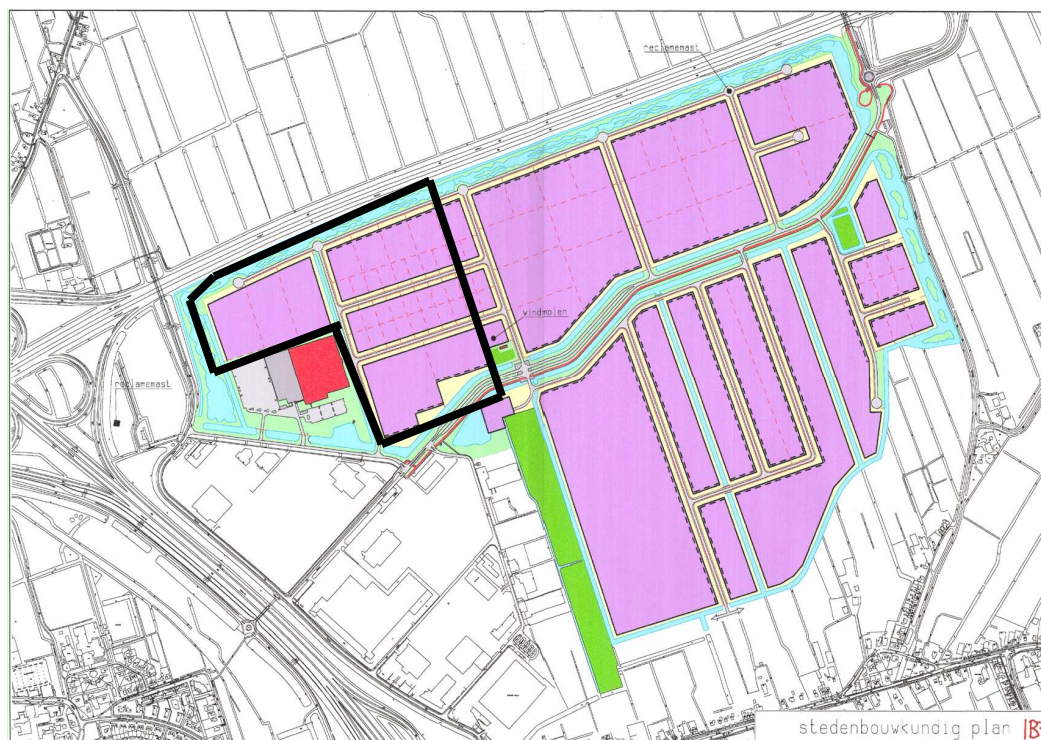
3. VOORGENOMEN PLANNEN

3.1. HUIDIGE SITUATIE

Het IBF-terrein ligt aan de oostkant van Heerenveen, net ten zuiden van de A7. Het plangebied omvat een oppervlakte van ongeveer 30 hectare en bestaat in de huidige situatie voor het grootste deel uit grasland dat is doorsneden met sloten. In de sloten zijn kenmerken van lichte kwel aanwezig. In het zuidelijke deel van het plangebied is een grondopslag aanwezig. Verder bevinden zich hier enkele kleine bosjes en natte ruigten.

3.2. HERINRICHTINGSPLAN

Het plangebied vormt een deel van het gehele IBF-terrein. Bij de werkzaamheden voor de herinrichting zal het huidige slotenpatroon verdwijnen en worden nieuwe watergangen gegraven. In figuur 1 is een overzicht gegeven van de toekomstige kavelinrichting van het terrein. Hieruit blijkt dat er sprake is van een waterrijke opzet van het plangebied.

Figuur 1.

Het plangebied, dat een deel vormt van het gehele IBF-gebied (bron: gemeente Heerenveen).

4. GEBIEDSBESCHERMING

4.1. INLEIDING

Bij een ecologische beoordeling dient onderzocht te worden of de beoogde plannen een bedreiging vormen voor beschermde (natuur)gebieden in de regio. De volgende vragen komen daarbij aan de orde:

1. Liggen er beschermde (natuur)gebieden in het plangebied of nabije omgeving?
2. Heeft de activiteit mogelijk (significant) negatieve gevolgen voor de beschermde gebieden (externe werking)?
3. Zijn die gevolgen te voorkomen?
4. Welke consequenties heeft dat voor de plannen (conclusies)?

Binnen de Natuurbeschermingswet vormen de eerste drie vragen de zogenaamde 'Voortoets' van de Habitattoets.

4.2. BESCHERMDE GEBIEDEN IN OF NABIJ HET PLANGEBIED

Natura 2000-gebieden

Het plangebied maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is De Deelen. Dit gebied ligt op ongeveer 5 km van het plangebied. Gezien de aard van de ingreep, de relatief grote afstand en het vooral agrarische gebruik van het tussenliggende gebied, is het onwaarschijnlijk dat de beoogde herinrichting een effect op het genoemde Natura 2000-gebied heeft. Aangezien er geen sprake is van negatieve effecten, is er vanuit de Natuurbeschermingswet geen bezwaar tegen de ingreep in het plangebied ten aanzien van de Natura 2000-gebieden.

Beschermde natuurmonumenten

In de directe omgeving van het plangebied liggen geen Beschermde Natuurmonumenten. Het dichtstbijzijnde Beschermde Natuurmonument is *Delleburen*, dat op circa 10 km afstand ligt. Gezien deze relatief grote afstand en het vooral agrarische gebruik van het tussenliggende gebied is het zeer onwaarschijnlijk dat de beoogde inrichting een effect op dit Beschermde Natuurmonument heeft. Aangezien er geen sprake is van negatieve effecten, is er vanuit de Natuurbeschermingswet geen bezwaar tegen de ingreep in het plangebied ten aanzien van Beschermde Natuurmonumenten.

Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De Ecologische hoofdstructuur omvat natuureservaten, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. Het beleid in deze gebieden richt zich op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden (www.minlnv.nl/natura2000). Het plangebied behoort niet tot de Ecologische hoofdstructuur. De dichtstbijzijnde ecologische verbindingzones liggen circa 2 km ten zuiden van het plangebied, namelijk ter hoogte van het landgoed Oranjewoud. Het is niet te verwachten dat de beoogde herinrichting invloed heeft op de ecologische verbindingzones.

Overige gebiedsbescherming

Gebieden kunnen als 'overig' natuurgebied beschermd zijn via het bestemmingsplan buitengebied. Dit geldt niet voor het plangebied.

Boswet

De beoogde herinrichting vindt plaats binnen de bebouwde kom van Heerenveen. Daarom is de Boswet hier niet van toepassing.

5. SOORTBESCHERMING

5.1. INLEIDING

In hoofdstuk 5 worden de volgende vragen beantwoord:

1. Komen in het plangebied beschermde en kritische soorten en vegetaties voor?
2. Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?
3. Zijn er vanuit de Flora- en faunawet bezwaren tegen de plannen en zijn dientengevolge ontheffingsaanvragen nodig?

Soorten en vegetaties

Voor de eerste stap in het onderzoek is veldonderzoek uitgevoerd en zijn overzichtswerken, websites en andere bronnen geraadpleegd. Daarbij is ook informatie van derden betrokken. Er is daarbij vooral gelet op soorten die in het kader van de Flora- en faunawet zijn beschermd, soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijsten van kwetsbare en bedreigde soorten van Nederland en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten van het plangebied.

Bronnen

In onderstaande beschrijvingen van soortgroepen is steeds als eerste bron het Natuurloket geraadpleegd (www.natuurloket.nl). Het Natuurloket geeft een overzicht van de gegevens van de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's), die zijn verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora & Fauna (VOFF). De gegevens zijn weergegeven op kilometerhokniveau¹. Aangezien de kilometerhokken niet exact samenvallen met de grenzen van het plangebied, kan het zijn dat de genoemde soorten niet in het plangebied voorkomen. Ook zijn de gegevens soms (tientallen) jaren oud. De beschermde soorten worden op het natuurloket niet bij name genoemd.

Daarnaast is in een aantal overzichtswerken en websites nagegaan welke bijzondere en beschermde planten- en diersoorten er in de ruime omgeving van het betreffende plangebied voorkomen. De meeste van deze bronnen presenteren hun gegevens per 5x5 km grote uurhokken, waardoor de gegevens een veel ruimer gebied beslaan dan het plangebied.

Veldonderzoek

De natuurwaarden zijn eveneens onderzocht aan de hand van een veldbezoek dat op 24 januari 2007 plaatsvond. Hierbij is gelet op het voorkomen van sporen en geschikt biotoop van beschermde soorten. In de zomer van 2007 is een aanvullend veldonderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van Krabbenscheer, Groene glazenmaker en Poelkikker.

Effecten

Na de beschrijving van de soorten die in en nabij het plangebied voorkomen, volgt hieronder een overzicht van de te verwachten effecten van de ingreep op de ecologische kwaliteiten van het plangebied. Deze verstoringen kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. We maken hier volgens de voorschriften van LNV in Werken aan Natura 2000 (ministerie

---

¹ Kilometerhokken: De kaart van Nederland is door de Topografische Dienst verdeeld in blokken van 1 bij 1 km, de zogenaamde kilometerhokken. De plaatsaanduiding van een kilometerhok bestaat uit de coördinaten van de x-as en de y-as die elkaar in de linker onderhoek van het hok snijden.

van LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (winst of verlies van habitats), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering).

Beoordeling

Indien negatieve effecten niet voorkomen kunnen worden en verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet overtreden worden, zijn voor bepaalde soorten ontheffingsaanvragen noodzakelijk. In dat geval wordt geadviseerd of daarbij verzachtende en compenserende maatregelen nodig zijn.

Soortgroepen

In de volgende paragrafen wordt per soortgroep aangegeven welke zeldzame en beschermde soorten in het plangebied voorkomen. Het is onwaarschijnlijk dat in het plangebied zeldzame en/of beschermde soorten voorkomen die behoren tot de soortgroepen mieren, slakken, tweekleppigen en kreeftachtigen. Dit oordeel is vooral gebaseerd op de beschikbare literatuur (De Bruyne 2004, Kalkman 2004, EIS Nederland *et al.* 2006, www.naturalis, Van Loon 2004a, b, c, d, Timmermans *et al.* 2004). Ook zijn de ecologische omstandigheden in het plangebied ongeschikt voor deze soorten. Bovengenoemde soortgroepen worden daarom niet verder in dit hoofdstuk besproken.

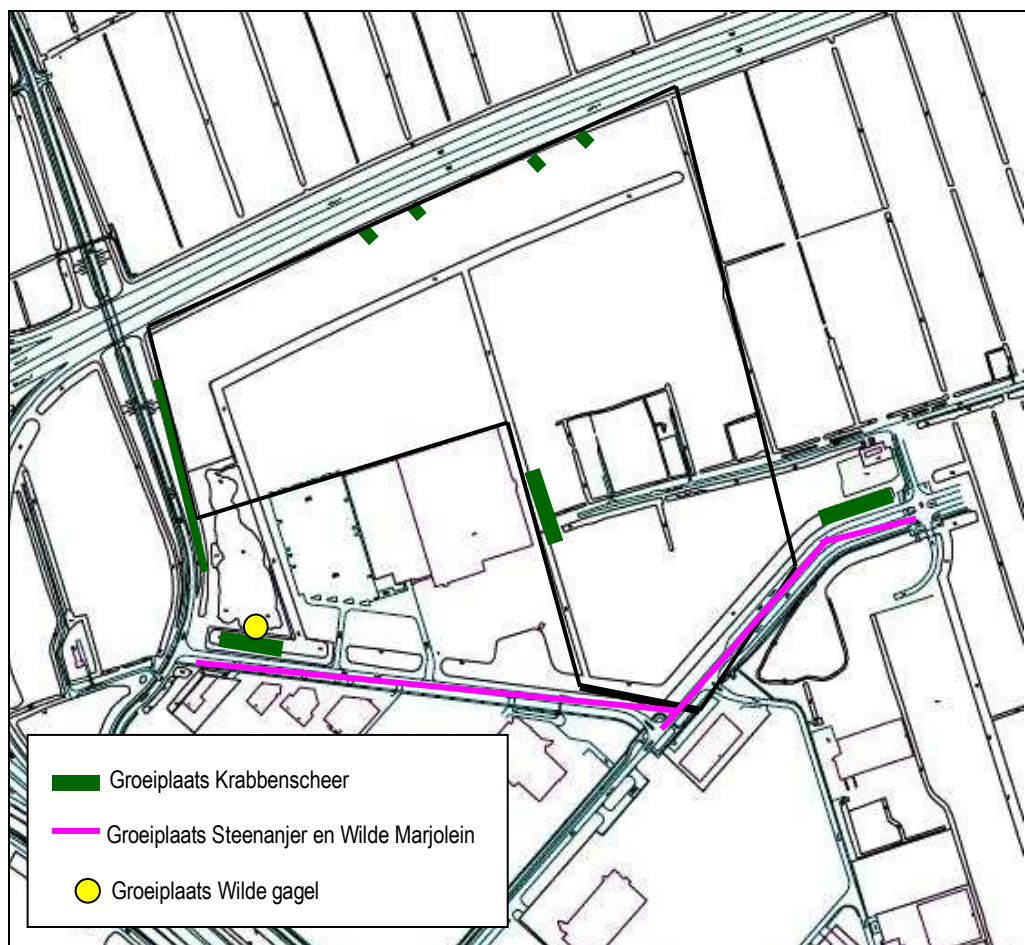
5.2. VEGETATIE EN PLANTENSOORTEN

Het huidige plangebied bestaat voor het grootste deel uit grasland met ondermeer algemeen voorkomende soorten, zoals Gestreepte witbol, Kruipe boterbloem, Pinksterbloem, Smalle weegbree en Paardenbloem. Lokaal komen ruigere vegetaties met Pitrus en Grote brandnetel voor. De graslandpercelen liggen in het noordelijk deel van het plangebied. Het zuidelijke deel van het plangebied omvat naast een grondopslag, enkele kleine bosjes, kleine oppervlakten grasland en rietruigten.

In de sloten van het plangebied komt de licht beschermde Zwanebloem waarschijnlijk niet voor. Deze soort is tijdens het onderzoek in 2004 evenmin in het naastgelegen terrein niet gevonden (Koopmans 2005). Wel werden in de directe omgeving van het plangebied waterplanten als Drijvend fonteinkruid, Tenger fonteinkruid, Grote egelskop, Grof hoornblad en Gele plomp veelvuldig aangetroffen in de sloten (Koopmans 2005). Het voorkomen van deze soorten indiceert kwel (opwellend grondwater) in het plangebied. Binnen het plangebied komen Groot Blaasjeskruid, Moeraswederik, Aarvederkruid, Waterviolier, Kleine egelskop voor. Deze soorten ondersteunen de aanwezigheid van kwel in het plangebied.

Tijdens het veldonderzoek in het plangebied in 2007 is op verschillende locaties de aanwezigheid van Krabbenscheer vastgesteld, waarvan drie locaties met een oppervlakte groter dan 25 m² (figuur 2). Krabbenscheer is een waardplant voor de zwaar beschermde libel Groene glazenmaker.

Raadpleging van het Natuurloket wijst verder uit dat in de kilometerhokken waarin het plangebied ligt goed op planten zijn onderzocht en dat er enkele door de Flora- en faunawet beschermde soorten voorkomen. Tijdens het veldonderzoek in 2007 zijn in de berm langs de zuidrand van het plangebied het licht beschermde Grasklokje en de middelzwaar beschermde soorten Steenanjer en Wilde marjolein aangetroffen. Gezien het oorspronkelijke verspreidingsgebied is het voorkomen van deze soorten niet natuurlijk van oorsprong.

Figuur 2.

Groeiplaatsen van Krabbenscheer, Wilde marjolein, Steenanjer en Wilde gagel in het plangebied en in de omgeving daarvan.

Vestiging is waarschijnlijk een gevolg van uitzaaïng. De graslanden vormen geen natuurlijk biotoop voor deze en andere beschermde soorten. Ten zuidoosten van het plangebied is de aanwezigheid van de middelzwaar beschermde Wilde gagel vastgesteld.

Effecten

Bij de herinrichting van het plangebied verdwijnen mogelijk groeiplaatsen van Krabbenscheer (Rode Lijst, categorie gevoelig) en van de middelzwaar beschermde soorten Steenanjer en Wilde marjolein.

Beoordeling

Langs de zuidrand van het plangebied komen de middelzwaar beschermde soorten Steenanjer en Wilde marjolein voor. Vestiging in het huidige plangebied is waarschijnlijk een gevolg van uitzaaïng. Door het ministerie van LNV wordt sinds 2005 de volgende werkwijze voor aangeplante of uitgezaaide inheemse beschermde plantensoorten gehanteerd (www.minlnv.nl). Indien de initiatiefnemer kan aantonen dat de planten zijn aangeplant of uitgezaaid en de groeiplaats geen onderdeel vormt van het natuurlijke verspreidingsgebied, dan vallen de planten niet onder de beschermende werking van de Flora- en faunawet.

Als de gemeente Heerenveen niet kan aantonen dat de plantensoorten zijn aangeplant of uitgezaaid, geldt het beschermende regime van de Flora- en faunawet.

Indien wordt gewerkt volgens een gedragscode die door LNV is goedgekeurd, hoeft voor de verstoring van Wilde marjolein en Steenanjer geen ontheffing te worden aangevraagd. Indien niet volgens een dergelijke gedragscode wordt gewerkt, dient ontheffing te worden aangevraagd. Een gedragscode die in dit geval gebruikt kan worden, is de Gedragscode flora en fauna van de Stichting Bodembeheer Krimpenerwaard. De voorwaarden van deze Gedragscode die in dezen van belang zijn, staan vermeld in paragraaf 6.3.

5.3. LIBELLEN EN DAGVLINDERS

Libellen

Volgens gegevens van het Natuurloket zijn de kilometerhokken waar het plangebied deel van uitmaakt, matig onderzocht op het voorkomen van libellen. Uit bekende verspreidingsgegevens van libellen in Nederland (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002, www.naturalis.nl, www.fryslan.nl, Wymenga *et al.* 2006, de Boer *et al.* 2005) blijkt dat in en rond het plangebied vooral algemene soorten voorkomen. Het gaat om algemeen voorkomende soorten, zoals Gewone pantserjuffer, Variabele waterjuffer, Lantaarntje, Grote roodoogjuffer, Bloedrode heidelibel, Steenrode heidelibel, Bruinrode heidelibel, Gewone oeverlibel en Paardenbijter. Naast deze soorten is de aanwezigheid van drie zeldzame libellensoorten in de omgeving van het plangebied vastgesteld: de Weidebeekjuffer en de Rode-Lijstsoorten Vroege glazenmaker en Glassnijder. De Vroege glazenmaker is tijdens het veldonderzoek in 2007 ook in het plangebied waargenomen.

Verder is het voorkomen van de zwaar beschermde Groene glazenmaker in de omgeving van het plangebied bekend (www.hynstebiter.nl, de Boer 2007, www.fryslan.nl). De Groene glazenmaker is gebonden aan rijke Krabbenscheervegetaties. In het plangebied komt op verschillende locaties Krabbenscheer voor. In de zomer van 2007 is gericht gezocht naar het voorkomen van de Groene glazenmaker in het plangebied. Deze is hier niet aangetroffen. Kanttekening hierbij is, dat het wisselvallige weer in de zomer van 2007 een negatieve invloed heeft op de trefkans van de Groene glazenmaker. Gezien het voorkomen van aanzienlijke oppervlakten van Krabbenscheer heeft het plangebied wel veel potentie voor de Groene glazenmaker.

Effecten

Door de beoogde herinrichting verdwijnt tijdens de werkzaamheden een relatief klein deel van het huidige foerageergebied en voortplantingsbiotoop voor algemeen voorkomende libellensoorten. Mogelijk zijn hier ook de zeldzame Weidebeekjuffer, Vroege glazenmaker en Glassnijder bij betrokken. Bij de herinrichting is het mogelijk dat Krabbenscheervegetaties verdwijnen en hiermee het voortplantingsbiotoop voor de zwaar beschermde Groene glazenmaker.

Beoordeling

In het plangebied komen geen beschermde libellensoorten voor. Bij de herinrichting van het plangebied treden er geen conflicten op met de Flora- en faunawet ten aanzien van libellen.

Gezien het voorkomen van aanzienlijke oppervlakten van Krabbenscheer heeft het plangebied wel veel potentie voor de Groene glazenmaker. Het is aan te bevelen de aanwezige Krabbenscheervelden over te zetten in nabijgelegen wateren voordat de sloten in

het plangebied worden gedempt. Hierbij is het wel van belang dat in de toekomst de wateren met Krabbenscheer in de toekomst gefaseerd worden geschoond.

Dagvlinders

Uit de gegevens van het Natuurloket blijkt dat in de kilometerhokken waar het plangebied deel van uitmaakt, geen beschermde vlindersoorten voorkomen. Uit de recente verspreidingsgegevens van dagvlinders in Fryslân (www.fryslan.nl, Bos *et al.* 2006 www.naturalis.nl) blijkt, dat in het plangebied en directe omgeving geen bijzondere en beschermde vlindersoorten voorkomen. Tijdens eerder uitgevoerd veldonderzoek in de omgeving van het plangebied vlogen verschillende algemene soorten dagvlinders rond, waaronder Geelsprietdikkopje, Klein geaderd koolwitje, Atalanta, Argusvlinder, Kleine vos en Bruin zandoogje (Koopmans 2005). Het plangebied is in de huidige situatie niet geschikt voor zeldzame en beschermde vlinders.

Effecten

Door de herinrichting van het plangebied zal een deel van het plangebied ongeschikt worden voor algemeen voorkomende vlindersoorten.

Beoordeling

In de directe omgeving van het plangebied komen geen zeldzame en beschermde vlindersoorten voor. Bij de herinrichting van het plangebied treden er geen conflicten op met de Flora- en faunawet ten aanzien van vlinders.

Overige insecten

In 2004 is in aangrenzende IBF-terrein gezocht naar exemplaren van de Gestreepte waterroofkever, een zwaar beschermde soort onder de Flora- en faunawet. De soort is hier niet aangetroffen (Koopmans 2005). Het voorkomen van de Gestreepte waterroofkever in het huidige plangebied is onwaarschijnlijk, zodat voor de ecologische beoordeling geen rekening hoeft worden gehouden met deze soort. Er worden geen andere insecten verwacht die beschermd zijn en/of op de Rode Lijst staan.

5.4. VISSSEN

Over de verspreiding van zeldzame en beschermde vissen is in een groot deel van Nederland vrij weinig bekend (de Nie 1996, Zollinger *et al.* 2003, www.ravon.nl). Dit geldt vooral voor de poldersloten, waarin beschermde soorten als de Bittervoorn, Kleine en Grote modderkruiper mogelijk voorkomen. Uit onderzoek in 2004 blijkt het voorkomen van de Kleine modderkruiper in de sloten van het aangrenzende IBF-terrein (Koopmans 2005). In de sloten werden kleine individuen gevangen (eerste jaarsklasse) wat duidt op succesvolle voortplanting van de Kleine modderkruiper. Deze soort is middelzwaar beschermd volgens de Flora- en faunawet.

De sloten in het huidige plangebied hebben in het verleden in contact gestaan met andere sloten op het IBF-terrein. Daarom is het waarschijnlijk dat de Kleine modderkruiper ook in de sloten in van het plangebied voorkomt.

Effecten

Bij de inrichting van het plangebied verdwijnt het huidige slootpatroon en hiermee een deel van het leefgebied van de Kleine modderkruiper en algemeen voorkomende vissoorten. Gezien de waterrijke inrichting van het plangebied blijft er voldoende leefgebied voor deze soort aanwezig en daarom wordt de kans op negatieve effecten van de ingreep op de

populaties in de regio nihil geacht. Het is echter mogelijk dat exemplaren van Kleine modderkruiper bij de inrichtingswerkzaamheden worden verstoord, verwond of gedood.

Beoordeling

Indien wordt gewerkt volgens een gedragscode die door LNV is goedgekeurd (zoals de Gedragscode Flora- en faunawet voor de Waterschappen), hoeft voor Kleine modderkruiper geen ontheffing te worden aangevraagd. Indien niet volgens een dergelijke gedragscode wordt gewerkt, dient ontheffing te worden aangevraagd. De voorwaarden van de Gedragscode worden vermeld in paragraaf 6.4.

5.5. AMFIBIEËN EN REPTIELEN

Amfibieën

Het Natuurloket geeft aan dat het kilometerhokken waar het plangebied deel van uitmaakt, voor amfibieën niet is onderzocht. Recente verspreidingsgegevens (www.fryslan.nl, www.ravon.nl, www.waarneming.nl) en het veldonderzoek in 2004 geven aan dat in de omgeving van het plangebied algemene soorten voorkomen zoals Meerkikker, Bruine kikker, Gewone pad, Bastaardkikker en de Kleine watersalamander. Naast deze algemene soorten is tijdens het veldonderzoek in 2004 een aantal zwaar beschermde Poelkikkers aangetroffen in de omgeving van het plangebied.

In de zomer van 2007 is een veldonderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van de zwaar beschermde Poelkikker in het plangebied. Deze soort is niet in het plangebied aangetroffen.

Effecten

Door de ingreep wordt een deel van het leefgebied van licht beschermde algemeen voorkomende amfibieën aangetast.

Beoordeling

Er komt in het gebied een aantal algemene licht beschermde amfibieën voor, waarvoor de beoogde herinrichting habitatverlies kan veroorzaken. Deze soorten behoren volgens de Flora en Faunawet tot de categorie, waarvoor bij ruimtelijke ingrepen vrijstelling geldt. De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de wetgeving ten aanzien van licht beschermde amfibieën.

Reptielen

Het Natuurloket geeft aan dat de kilometerhokken waar het plangebied deel van uitmaakt, niet zijn onderzocht op het voorkomen van reptielen. In het nabijgelegen Oranjewoud komen ondermeer Ringslang, Levendbarende hagedis en Adder voor. Uit andere gegevens (www.fryslan.nl) blijkt dat de Ringslang in de omgeving van het plangebied is aangetroffen. In 2004 zijn in de omgeving van de plangebied geen reptielen gevonden (Koopmans 2005). Het is onwaarschijnlijk dat de Ringslang in huidige plangebied aanwezig is. Voor de beoordeling hoeft geen rekening worden gehouden met de Ringslang of met andere reptielensoorten.

5.6. VOGELS

Het Natuurloket geeft aan dat één van beide kilometerhokken waar het plangebied deel van uitmaakt, slecht en het andere goed is onderzocht op het voorkomen van broedvogels. In totaal zijn er 41 broedvogels waargenomen, waarvan er 11 tot de Rode Lijst behoren. Het

plangebied is vooral geschikt voor niet-kritische weidevogels zoals Kievit en Scholekster. Als gevolg van de verstoring van de omliggende wegen en IBF-terrein is het plangebied niet geschikt voor kritische weidevogels als Grutto en Veldleeuwerik.

In de bosjes in het zuidelijk deel van het plangebied kunnen verschillende algemeen voorkomende vogels broeden. Het gaat hier om soorten als Fitis, Merel, Koolmees, Roodborst, Zanglijster en Winterkoning. Verder komen in de ruigere delen van het plangebied Grasmus en Bosrietzanger voor.

Effecten

Door de herinrichting van het plangebied wordt het plangebied ongeschikt voor de huidige weidevogels. Ook de broedvogels van ruigten en de bosjes verdwijnen als gevolg van de inrichting. In de omgeving is echter voldoende biotoop voor deze algemene soorten aanwezig, dus zijn er geen belangrijke effecten te verwachten.

Wanneer de uitvoering van de werkzaamheden kunnen de hier aanwezige broedvogels worden verstoord.

Beoordeling

Ten aanzien van de in het plangebied broedende vogels geldt dat het in het kader van de Flora- en faunawet verboden is broedplaatsen te verstoren. Bij de herinrichting van het plangebied treden er geen conflicten op met de Flora- en faunawet ten aanzien van vogels, mits de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden gestart. Voor het broedseizoen van de relevante soorten geldt de periode tussen 1 maart en 15 juli.

5.7. VLEERMUIZEN

Volgens bekende verspreidingsgegevens van vleermuizen (Limpens *et al.* 1997, Koopmans 2005, www.fryslan.nl, Wymenga *et al.* 2006) komen in de omgeving van het plangebied negen soorten vleermuizen voor. Deze zijn: Ruige dwergvleermuis, Baardvleermuis, Grootoorvleermuis, Dwergvleermuis, Laatvlieger, Watervleermuis, Meervleermuis, Franjestaart en Rosse vleermuis. Deze soorten vallen onder categorie 3 (zwaar beschermde soorten) van de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet beschermt tevens foerageergebieden, (vaste) vliegroutes en de zomer- en winterkolonies tegen verstoring en vernietiging.

Het plangebied leent zich in beginsel als onderdeel van het foerageergebied voor de Laatvlieger, Rosse vleermuis, Dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis. Deze soorten waarschijnlijk vooral aangetroffen worden langs de zuidkant van het plangebied. Het noordelijk deel van het plangebied, het open weidelandschap, is niet aantrekkelijk voor vleermuizen. Baardvleermuis, Franjestaart en Grootoorvleermuis prefereren een bosrijke omgeving met een structuurrijke vegetatie als foerageergebied. Het plangebied vormt voor deze soorten een marginaal foerageergebied en het is onwaarschijnlijk dat het plangebied in dezen een belangrijke functie vervult. De sloten in het plangebied kunnen fungeren als jachtgebied voor de Watervleermuis. De Meervleermuis heeft een voorkeur voor grote wateroppervlakten en foerageert waarschijnlijk boven de nabijgelegen Deelen.

In het plangebied zijn geen landschappelijk structuren als singels aanwezig. Daarom is de aanwezigheid van trekroutes van vleermuizen in het plangebied onwaarschijnlijk. In het

plangebied zijn geen oude bomen of gebouwen aanwezig waardoor de aanwezigheid van verblijfplaatsen kan worden uitgesloten.

Effecten

In de toekomstige situatie blijft in en rond het plangebied voldoende foerageergebied voor Laatvlieger, Rosse vleermuis, Dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis in stand. Bovendien zijn in de directe omgeving van het plangebied voldoende foerageermogelijkheden voor deze soorten voorhanden. De inrichtingsplannen hebben daarom geen effect op de beschikbaarheid van foerageergebied voor deze vleermuizen.

Voor de watergebonden soorten (Watervleermuis en Meervleermuis) is bij het dempen van de sloten sprake van verlies van foerageergebied. In de omgeving van het plangebied zijn echter voldoende alternatieven aanwezig. Na de waterrijke herinrichting is het huidige plangebied weer geschikt als foerageergebied voor Watervleermuis en Meervleermuis. Een belangrijke voorwaarde is echter, dat er geen extra kunstlicht langs de nieuw gegraven waterelementen wordt aangebracht, zodat er geen lichtverstoring over het wateroppervlak optreedt.

Beoordeling

Er worden geen bepalingen van de Flora- en faunawet overtreden ten aanzien van vleermuizen, mits een extra verlichting van het oppervlak van watergangen (die mogelijk vliegroutes vormen van Water- en Meervleermuis) zo veel mogelijk wordt voorkomen.

5.8. OVERIGE ZOOGDIEREN

Het Natuurloket laat zien dat in de kilometerhokken waar het plangebied deel van uitmaakt, de aanwezigheid van zoogdieren niet is onderzocht. De verspreidingsgegevens van zoogdieren (Broekhuizen *et al.* 1992, www.fryslan.nl, Wymenga *et al.* 2006) geven aan, dat in de omgeving van het plangebied - buiten vleermuizen - de volgende algemene beschermde zoogdieren zijn aangetroffen: Egel, Bosspitsmuis, Dwergspitsmuis, Huisspitsmuis, Mol, Vos, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Ree, Rosse woelmuis, Woelrat, Aardmuis, Veldmuis, Dwergmuis, Bosmuis, Haas en Konijn.

Naast deze licht beschermde soorten is het voorkomen in de omgeving van het plangebied bekend van de middelzwaar beschermde Steenmarter en de Eekhoorn (www.fryslan.nl, www.waarneming.nl). De Steenmarter is een soort van kleinschalig landschap, waarbij menselijke bewoning niet wordt geschuwd. Vooral 's winters kan deze soort zijn verblijfplaatsen gebruiken onder daken en in spouwmuren, kelders en kruipruimten. Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen van deze soort aangetroffen in het plangebied. Het is niet onmogelijk dat deze soort (incidenteel) gebruik maakt van het plangebied en de omgeving daarvan. Voor de beoordeling hoeft geen rekening te worden gehouden met de Steenmarter. De Eekhoorn heeft een voorkeur voor opgaand naaldbos, oud gemengd bos met veel naaldbos en parkachtige bossen. Het plangebied biedt in de huidige vorm geen geschikt biotoop.

Verder is het voorkomen van de zwaar beschermde Das in de omgeving van het plangebied bekend (www.fryslan.nl). De Das verblijft in een omgeving met een niet al te intensieve agrarische bedrijfsvoering, waarin naast een groot areaal aan grasland ook akkers, bosjes, houtwallen en heggen voorkomen. Tijdens het veldbezoek zijn geen burchten of sporen van de Das aangetroffen. Het voorkomen van deze soort in het plangebied is onwaarschijnlijk.

Effecten

Een aantal algemeen voorkomende soorten zal door de beoogde werkzaamheden worden verstoord en zal enig verlies van leefgebied ondergaan. Er is echter voldoende leefgebied voor deze soorten aanwezig en belangrijke effecten zijn niet te verwachten.

Beoordeling

Er komt in het gebied een aantal algemene licht beschermde zoogdieren voor, waarvoor de beoogde herinrichting habitatverlies kan veroorzaken. Deze soorten behoren volgens de Flora en Faunawet tot de categorie, waarvoor bij ruimtelijke ingrepen vrijstelling geldt. De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de wetgeving ten aanzien van deze licht beschermde zoogdiersoorten.

5.9. SAMENVATTENDE TABEL

In onderstaande tabel is samengevat welke beschermde en kritische soorten (mogelijk) in het plangebied en omgeving voorkomen. Aangegeven is voor welke soorten ontheffing moet worden aangevraagd en of daarbij aanvullende voorwaarden gelden om negatieve effecten op de beschermde soorten te voorkomen.

Tabel 1.

Overzicht van beschermde en kritische planten- en diersoorten die in het plangebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de Flora- en faunawet en Rode Lijsten. Een Rode Lijst heeft de categorieën: gevoelig, kwetsbaar, bedreigd en ernstig bedreigd. Voorkomen: + = aanwezig, - = afwezig, (+) = mogelijk aanwezig gezien biotoop en verspreiding, maar niet vastgesteld, (i) = mogelijk incidenteel voorkomend. Bij vleermuizen: f = foeragerend, (f) = mogelijk foeragerend.

Soorten per categorie Ff-wet	Plangebied	Omgeving	Rode lijst met status	Ontheffingsaanvraag nodig?
Categorie 1 (lichte bescherming)				
Algemeen voorkomende amfibieënsoorten (zie paragraaf 5.5)	(+)	+	-	Nee
Algemeen voorkomende zoogdiersoorten (zie paragraaf 5.8)	(+)	+	-	Nee
Categorie 2 (middelzware bescherming)				
Alle inheemse broedvogels	(+)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Kleine modderkruiper	(+)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Steenmarter	(i)	+	-	Nee
Eekhoorn	-	+	-	Nee
Steenanjer	+	+	kwetsbaar	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Wilde marjolein	+	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Wilde gagel	-	+	gevoelig	Nee
Categorie 3: (zware bescherming)				
Watervleermuis	(f)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Meervleermuis	(f)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Laatvlieger	(f)	+	-	Nee
Ruige dwergvleermuis	(f)	+	-	Nee
Dwergvleermuis	(f)	+	-	Nee
Baardvleermuis	(f)	+	-	Nee
Gewone grootoorvleermuis	(f)	+	-	Nee
Franjestaart	(f)	+	kwetsbaar	Nee
Rosse vleermuis	(f)	+	-	Nee
Ringslang	(i)	+	kwetsbaar	Nee
Das	-	+	-	Nee
Poelkikker	-	+	kwetsbaar	Nee
Groene glazenmaker	-	+	bedreigd	Nee
Rode Lijst				
Krabbenscheer	+	+	gevoelig	Nee
Vroege glazenmaker	+	+	kwetsbaar	Nee

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Dit hoofdstuk vat de conclusies uit de hoofdstukken 4 en 5 samen. Er is aangegeven of de plannen op bezwaren vanuit de ecologische wet- en regelgeving stuiten of ongewijzigd doorgang kunnen vinden. Ook is vermeld of nader onderzoek is vereist. Voor vervolgonderzoek wordt verwezen naar hoofdstuk 7.

6.1. BEOORDELING IN HET LICHT VAN DE WET- EN REGELGEVING

Gebiedsbescherming

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflicten met de Natuurbeschermingswet en het plangebied behoort niet tot de EHS.

Soortbescherming

Het plan stuit niet op bezwaren in het kader van de Flora- en faunawet ten aanzien van andere soortgroepen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- Ten aanzien van de middelzwaar beschermde planten Steenanjer en Wilde marjolein geldt, dat er geen conflicten zijn met de Flora- en faunawet, mits de gemeente Heerenveen kan aantonen dat de plantensoorten uitgezaaid of aangeplant zijn. Indien het niet mogelijk is om dit aan te tonen, worden deze soorten beschouwd als natuurlijk voorkomende middelzwaar beschermde soorten. In dat geval veroorzaken de beoogde werkzaamheden geen conflict met de Flora- en Faunawet, mits gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode (paragraaf 6.3). Indien het gebruik van een gedragscode niet plaatsvindt, moet ontheffing voor deze plantensoorten worden aangevraagd.
- Ten aanzien van de broedvogels geldt, dat er geen conflicten zijn met de Flora- en faunawet, mits de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden gestart. Voor de vogelsoorten in de plangebieden valt het broedseizoen in de periode tussen 1 maart en 15 juli.
- Ten aanzien van de middelzwaar beschermde Kleine modderkruiper in de sloten van het plangebied geldt, dat er geen ontstaan conflicten ontstaan met de Flora- en faunawet, mits de werkzaamheden aantoonbaar worden uitgevoerd volgens een door LNV goedgekeurde gedragscode (bijvoorbeeld Gedragscode Flora- en faunawet voor de Waterschappen, zie paragraaf 6.4). Indien de werkzaamheden niet volgens een goedgekeurde gedragscode worden uitgevoerd, dient voor het verstoren van de ze soort ontheffing te worden aangevraagd.
- Ten aanzien van vleermuizen geldt, dat er geen conflicten zijn met de Flora- en faunawet, mits de lichtuitstraling in de richting van het wateroppervlak zoveel mogelijk wordt voorkomen.

6.2. AANBEVELINGEN

Gezien het voorkomen van aanzienlijke oppervlakten van Krabbenscheer heeft het plangebied wel veel potentie voor de zwaar beschermde Groene glazenmaker. Het is aan te bevelen om de aanwezige Krabbenscheervelden over te zetten in nabijgelegen wateren voordat de sloten in het plangebied worden gedempt. Het heeft de voorkeur om dit in het

groei-eizoen van Krabbenscheer uit te voeren (dus in de maanden juni tot september). Verder is het van belang dat de wateren met Krabbenscheer zodanig worden beheerd, dat Krabbenscheer in de toekomst in stand blijft.

6.3. GEDRAGSCODE WILDE MARJOLEIN EN STEENANJER

In de onderstaande tekst wordt een deel van de Gedragscode flora en fauna van de Stichting Bodembeheer Krimpenerwaard weergegeven. Het gaat hier om een aantal voorwaarden die tijdens de inrichtingswerkzaamheden dienen te worden uitgevoerd op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht.

Tekst uit de gedragscode

De exemplaren van de betreffende beschermde soort(en) worden uitgegraven en na uitvoering van de werkzaamheden teruggeplaatst (als het toekomstig gebruik duurzaam ruimte biedt aan de soort). Als dit niet mogelijk is, worden de planten verplaatst naar de dichtstbijzijnde locatie waar geschikt habitat voorkomt en waar het aanplanten van de planten geen schade aan bestaande vegetaties toebrengt, zulks ter beoordeling van een deskundige. De uitgestoken planten worden tijdelijk opgeslagen op een plaats waar zij normaliter kunnen overleven. Als verplaatsen van planten niet mogelijk is, worden zaden en / of wortelstokken verzameld en op de dichtstbijzijnde gelegen geschikte locatie verspreid of geplant, onder deskundige ecologische begeleiding.

6.4. GEDRAGSCODE KLEINE MODDERKUIPER

In de onderstaande tekst is de gedragscode voor het afdammen, dempen of leegpompen van watergangen weergegeven (STOWA 2001). Het gaat hier om een aantal voorwaarden die tijdens de inrichtingswerkzaamheden dienen te worden uitgevoerd op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht.

Tekst uit de gedragscode

In beginsel worden de werkzaamheden aan de watergangen uitgevoerd in de periode tussen 15 juli en 1 november, dat wil zeggen na de voortplantingsperiode en vóór de winterslaap van vissen en amfibieën. Voorafgaand aan het dempen of vergraven van de watergang wordt deze zoveel mogelijk vrijgemaakt van juridisch zwaarder beschermde dieren en planten. Juridisch zwaarder beschermde dieren, zoals Kleine modderkruiper die door een ingreep bedreigd worden, worden voorafgaand aan het dempen van de sloot weggevangen en overgeplaatst in geschikte biotopen in de omgeving. Bij het dempen van een watergang wordt het water één richting uitgedreven, namelijk in de richting van een aansluitende watergang, opdat aanwezige vissen en amfibieën kunnen ontsnappen. Bij het leegpompen van een watergang worden overige vissen en amfibieën tijdig weggevangen en elders uitgezet.

LITERATUUR

- Boer, E.P. de & E. van Hijum. Libellen in Friesland. Voorlopige verspreidingsatlas 1995-2004. Libellenwerkgroep Friesland "De Hynstebiter", 2005. uitgave in eigen beheer. Warns.
- Boer, E.P. de , 2007. De groen glazenmaker in Fryslân. Jaarverslag 3^e fase 2006. Landschapsbeheer Friesland, Beesterzwaag.
- Bos, F. Bosveld, M. Groenendijk, D. van Swaay, C. & I. Wynhoff, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea) – Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (eds.) 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Bruyne, R. de 2004. Nauwe korfslak *Vertigo angustior* Jeffreys 1830, gebaseerd op gegevens tot het jaar 2002. EIS Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2006. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen.
- Koopmans, M. 2005. Ecologische beoordeling van de locatie IBF te Heerenveen. A&W rapport 628, Veenwouden.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Loon, A.J. van 2004a. Kale bosmier *Formica polyctena* Förster, 1850. – EIS – Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Loon, A.J. van 2004b. Zwartrugbosmier *Formica pratensis* Retzius, 1783. – EIS – Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Loon, A.J. van 2004c. Behaarde bosmier *Formica rufa* Linnaeus, 1761. – EIS – Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Loon, A.J. van 2004d. Stronkmier *Formica truncorum* Fabricius, 1804. – EIS – Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Ministerie van LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Nöllert, A. & C. Nöllert 2001. Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.
- RAVON 2004. Waarnemingsoverzichten 2002. RAVON 17: 32-48.
- STOWA 2001. Gedragscode flora- en faunawet voor waterschappen: werkdocument.
- Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn 2004. De Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Wymenga, E., A. Brenninkmeijer, L. Heikoop & J. Schut (red.) 2006. Speciale Beschermingszones en beschermde soorten in Fryslân. A&W-rapport 486. Altenburg & Wymenga bv, Veenwouden.

Geraadpleegde internetsites

www.natuurloket.nl

www.ravon.nl

www.fryslan.nl

www.minlnv.nl

www.waarneming.nl

www.naturalis.nl

www.hynstebiter.nl